

PRAKTIKEN GER LIV ÅT TEORIN

SKOLTRÖTTA UNGDOMAR

Av: Maria Silversand

Maria Svensson

Lunds Universitet

Socialhögskolan

VT 2012

Handledare: Johan Cronehed

Abstract

Authors: Maria Silversand och Maria Svensson

Title: Praktiken ger liv åt teorin - skoltrötta ungdomar

Supervisor: Johan Cronehed

The purpose of this assignment has been to investigate how the definition of “school fed” has been construed in newspaper articles and if, and how, it has changed over time. From our question formulations which were; how the concept ”school fed” is defined, meaning who and what is a “school fed adolescent” and if there are limitations for the concept, we have analyzed newspaper articles from different journals during a period of twenty years. We decided to choose articles where skoltrött* ungdom* where represented as the front word on media archives search site. We even decided to choose articles from every third month over the period of twenty years. The sum of articles stopped at 23. With a constructivist perspective we have studied how media’s access to different arenas in the society contributes to and affects society views of the current problem. Results of this study are that the concept of “school fed” has existed throughout the period but has changed the definition.

Keyword: school fed, school fed adolescent, motivation, sustainable development, media,
construction

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord.....	4
Inledning/ Problemformulering	5
Bakgrund.....	7
Syfte	8
Frågeställning.....	8
Begrepp	9
Tidigare forskning	11
Skoltrött som begrepp	11
Identitet	12
Motivation.....	12
Konstruktioner.....	13
Social snedrekrytering.....	15
Hållbar utveckling	15
Metod	17
Förförståelse.....	17
Urval	17
Validitet och reliabilitet.....	19
Etiska överväganden	19
Teoretiska utgångspunkter	21
Kommunikationsteori.....	21
Arbetsprocess	23
Analys	24
Tidsperspektiv	24
Sammanfattning av tidsperspektivet.....	31
Teman	32
Definition	32
Orsaker	34
Konsekvenser	36
Resultat	38
Tidsskrifter och deras syfte	38
Utifrån ett individ och strukturperspektiv.....	39
Slutdiskussion	40

Av intresse för kommande studier	40
Litteraturlista	41
Avhandlingar	41
Böcker	41
Internet	42
Uppsats	43
Empiri, Artiklar	44

Förord

Vi vill rikta ett tack till vår handledare Johan Cronehed som med stort tålamod hjälpt oss och väglett oss framåt i vårt arbete.

Ett stort tack riktar vi till våra familjer som under denna korta men intensiva tid respekterat att vi låst in oss och bara lyssnat med ett halvt öra.

Vi ger även varandra en stor eloge för ett gott samarbete. Vi kommer att sakna våra gemensamma frukostar och många och långa diskussioner både via telefon och mail.

Helsingborg 2012

Maria Silversand & Maria Svensson

Inledning/ Problemformulering

”Regeringen vill på nytt förändra gymnasieskolan. Skoltrötta ungdomar ska kunna gå en yrkesutbildning på ett eller två år, utan att läsa några teoretiska ämnen. Reformen är ett sätt att minska antalet avhopp från gymnasiet” förklarar utbildningsminister Jan Björklund (FP). SvD, 120209

Begreppet ”skoltrötta ungdomar” som Jan Björklund använder sig av, läser och hör vi ofta i media i dagsläget. Efter att ha läst utbildningsministerns uttalande i pressen började vi fundera över och diskutera hur media framställer olika samhällsproblem och hur vi människor tolkar dem. Oavsett om det är politiker, skådespelare eller arbetare som uttalar sig, framställs och tolkas detta av en skribent eller journalist i media. Media återspeglar samhällets föreställningar om problem och kommenterar utifrån sin föreställning om problemen, vilket då givetvis påverkar allmänhetens syn (Falkheimer, 2001).

Denna rundgångsprocess innebär att media får och har stor betydelse för människor. Idag använder vi media på olika vis i genomsnitt 6 timmar per dag (Ibid.). Framförallt IT- tekniken har gjort människor mer medvetna och ökat omvärldsuppfattningen. Möjligheten finns nu att läsa tidningar på nätet vilket gör att vi är uppdaterade på allt som sker. Den kommunikation som sker genom media riktas inte bara till en person utan informationen eller budskapet riktas till en massa dvs. allmänheten (Ibid.).

Hur tolkar då allmänheten de budskap som texter i media förmedlar? Texter innehåller meddelanden som är konstruerade utifrån något annat. En text eller en bild är skapad av någon med en föreställning utifrån den verklighet som *skaparen* befinner sig eller anknyter sig till. Meddelandet tas sen emot med en föreställning utifrån den verklighet som *mottagaren* befinner sig i eller anknyter sig till. Detta innebär att en media text kan tolkas olika av de som sänder ut och de som tar emot informationen (Ibid.).

Genom den tillgång media har till olika sociala arenor i samhället såsom till politik, skolor, arbetsplatser och privatpersoner blir åsikter inte enbart åsikter, utan speglar en trolig verklighet. Denna troliga verklighet bidrar till och påverkar vår syn på ett aktuellt problem, som i detta fall är skoltrötta ungdomar. Innebär det att vi konstruerar ett problem som kanske inte finns? Våra diskussioner har handlat om vem som egentligen är skoltrött och när begreppet har skapats. En fundering är om begreppet påverkar synen på ungdomar överlag i

samhället. Ser vi skoltrötta ungdomar som ett problem? Tillhör problemet skolans värld eller samhällets eller omfattar det ett fåtal ungdomar? Om samhället ser på skoltrötta ungdomar som ett problem, vad bidrar begreppets användning till för konsekvenser för skoltrötta ungdomar?

När vi, uppsatsskribenter, gick i skolan under 80-talet fanns inte den tillgång till media som finns idag. Vår upplevelse är att begreppet skoltrött inte var ett ämne som förekom i skrift lika mycket då som det gör idag. Det vi kommer ihåg från vår skoltid är att begreppet skoltrött användes av våra klasskamrater för att beskriva att det var mycket att göra i skolan och att man längtade ut till ”det verkliga livet”. Vår fundering är vem som egentligen är skoltrött och om det finns en avgränsning i begreppet. Är det som vi minns, en beskrivning av hur mycket det är att göra i skolan, eller finns det en annan definition på begreppet idag?

Bakgrund

Efter att vi bestämt oss för ämnet skoltrött ungdom sökte vi efter information genom tidigare forskning och historia. Då vår uppsats bygger på att undersöka hur definitionen av begreppet skoltrött konstrueras behövde vi titta på inom vilka diskurser begreppet förekom och hur det framställdes, och har därför tittat på olika institutioners forskning. Vi har bl.a. mejlat Utbildningsdepartementet och fått svar från Therese Wallqvister, politiskt sakkunnig åt utbildningsminister Jan Björklund och från Natalia Rylander, politisk sekreterare för Folkpartiet (FP). Den information som framkommit och upplevs som relevant för att förstå bakgrunden till vårt uppsatsarbete kommer summeras nedan och en del information kommer att presenteras under tidigare forskning. För att förstå hur skolan växt fram ur ett politiskt-, pedagogiskt-, socialt- och ekonomiskt- sammanhang återfinns information om detta i en bilaga med skolans historia, se bilaga 2.

Hållbar utveckling är ett begrepp som vi fann ganska omgående. Hållbar utveckling är något som bör genomsyra all sorts verksamhet och allt lärande inom såväl ekonomiska- som sociala- som miljömässiga områden. I SOU 2004:104 går det att läsa att en av grundförutsättningarna för att nå en hållbar utveckling är lärande. Lärande är en central och avgörande roll för att nå målet, och det finns uttalande om att: ”Lärande är en förutsättning för att människor ska kunna möta de utmaningar som världen står inför. Vad människor lär sig och hur de omsätter det i handling är avgörande för om en hållbar utveckling ska bli möjlig” (SOU 2004:104, s. 8).

I dagsläget är det utbildningsminister Jan Björklund som har huvudansvaret för skolans lärande i Sverige. Sveriges riksdag och regering har som målsättning att Sverige ska verka som en dominerande kunskapsnation, där kunskapen och utbildningen sätter sin prägel på hög kvalitet och evighetslångt lärande. Regeringen strävar målmedvetet efter ambitionen att Sverige ska verka som ett föregångsland inom ramen för hållbar utveckling, därför är också hållbar utveckling ett av svensk politikens övergripande mål (SOU 2004:104).

Då vi såg siffror på hur stora avhoppet från gymnasiet är blev vi lite fundersamma. Av alla de ungdomar som påbörjar någon gymnasieutbildning så är det endast omkring 77 % som får ut ett slutbetyg inom en femårsperiod. Detta motsvarar i antal räknat att omkring 28 000 av de ungdomar som påbörjade en gymnasieutbildning under 2005 fem år senare, alltså 2010, ännu inte tagit ut något slutbetyg. År 2008 fanns det i Sverige drygt 20 000 ungdomar i åldern 16-19 år som varken arbetade eller studerade (Rapport 360, 2011).

Efter att ha läst den information vi tagit del av har vi förstått att Sverige vill verka som ett föregångsland gällande utbildning. För att försöka stävja de många avhoppen från skolan har man bl.a. bedrivit en försöksverksamhet med gymnasiala lärlingsutbildningar. Efter det lyckade försöket med lärlingsutbildningar på gymnasienivå genomförde man en reform av en gymnasial lärlingsutbildning, med beskrivningen: ”Lärlingsutbildning – en möjlig vinst för både skola, individ och Företag” (SOU 2010:75, s. 12).

Vi har funnit både positiva och kritiska röster till gymnasiala lärlingsutbildningar. En del hävdar att man ger skoltrötta ungdomar en bättre start i livet med chans till arbete medan andra menar att gymnasiala lärlingsutbildningar innebär en sänkning av kunskapsambitionerna i svensk skola. Jan Björklund som naturligtvis är mycket positivt inställd skriver att: ”Vi måste rusta Sverige som kunskapsnation” (www.folkpartiet.se, 120415).

De diskurser som vi lyckats lokalisera då vi arbetat med områdena bakgrund, tidigare forskning och historia är: kunskap, lärande, arbete, arbetslöshet, praktisk utbildning, teoretisk utbildning och hållbar utveckling som handlar om att bidra till samhällets upprätthållande och försörjning.

Syfte

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur definitionen av begreppet skoltrött konstruerats i tidsskrifter och om och i så fall hur det har förändrats över tid.

Frågeställning

- Hur definieras begreppet skoltrött dvs. vem och vad är ”skoltrött ungdom”?
- Finns det en avgränsning för begreppet och i så fall inom vilken dvs. social, psykologisk, ekonomisk och politisk karaktär existerar det?

Begrepp

Under denna rubrik har vi valt att presentera några av de begrepp som förekommer i texten och som behöver en specifik förklaring.

Diskurs - är ett begrepp som förekommer ofta i samhällslitteratur och behöver därmed en förklaring. En diskurs förklaras av Winther, Jörgensen, Phillips (2000) som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen). Ahrne och Svensson (2011) beskriver på ett liknande sätt att diskurser påverkar hur vi uppfattar världen vilket innebär viktiga konsekvenser för makt och för grupper och individers samhälleliga ställning (Ahrne & Svensson, 2011).

Hållbar utveckling - är ett begrepp som lanserades i Brundtlandrapporten 1987, och definieras: ” en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. En hållbar utveckling bör vara ett övergripande mål som arbetar för en helhetssyn och långsiktig planering för samhällsutvecklingen lokalt och globalt (Nationalencyklopedin, 120510).

IV-program - var ett individuellt förberedande program där utbildningen anpassades efter individen. Programmet riktade sig till de ungdomar som inte uppfyllt kraven för godkänt betyg i svenska, engelska och matematik. Det var möjligt att varva teori med praktik på en arbetsplats. From 1 juli 2011 har en ny reform börjat gälla vilket innebär att det individuella programmet idag är omformat till ett introduktionsprogram. Den stora skillnaden är att ungdomarna som börjar i programmet nu har möjlighet att välja mellan fem olika inriktningar beroende på egna förutsättningar och framtidsplaner (A: www.skolverket.se, 120412).

Kunskap - syftar till inlärd teoretiska förmågor. Det handlar om förståelse för ett ämne t.ex. genom fakta eller vad som känns till om ett sakförhållande, för att användas för ett specifikt syfte (Wikipedia, 120510).

Lärande - definieras i Wikipedia (120510): ” varje process som hos levande organismer leder till en varaktig kapacitetsförändring som inte bara beror på glömska, biologisk mognad eller åldrande”. I Nationalencyklopedin (120510) beskrivs lärande utifrån olika aspekter såsom livslångt lärande, problembaserat lärande och lärande organisation. Lärande sätts ofta i samband med undervisning. Det finns inget automatiskt samband mellan dessa enligt NE, utan undervisning handlar om att lära ut och lärande handlar om att ta emot och hur detta används.

Social snedrekrytering – en förklaring till begreppet är att föräldrarnas utbildningsnivå påverkar barnens studieval och deras möjlighet att kunna göra olika val redan på grundskole- och gymnasienivå. Detta leder till att barn till högutbildade i större utsträckning tidigt väljer utbildningar som leder till högre studier (www.hsv.se, 120604. www.ped.gu.se, 120315).

Tidigare forskning

Att hitta tidigare forskning på begreppet skoltrött visade sig vara svårare än vi först tänkte oss. Vi har valt att söka i Libris och Summon men även på Google för att försöka finna så många resultat som möjligt. Våra sökord har varit skoltrött, skoltrött ungdom, skoltrötthet, konstruktion, media och motivation. Vi har valt att avgränsa oss vid dessa sökord då vi i våra sökningar funnit att begreppet skoltrött relaterar till andra begrepp såsom frånvaro, närvaro, skolelev, skola, lärare.

Skoltrött som begrepp

Vid vår sökning fann vi en studie på begreppet skoltrött: *När man känner att man vet att man vet vad man känner* som är gjord av Mats Trondman ungdomsforskare, sociolog och professor i kultursociologi. Studien handlar om hur elever hanterar den dagliga skolsituationen, och dess fokus ligger på strategier för kommunikations- och konflikthantering. Trondman beskriver två olika känslöstrukturer: ”att inte förstå” och ”att inte vara förstådd” (Trondman, 2001, s. 191-193). Den första känslöstrukturen, ”att inte förstå”, handlar om att elever är skolmotiverade och vill lära sig. Trots det så kan de råka ut för att läraren faktiskt inte har förmågan att på ett för eleverna rätt och ändamålsenligt sätt förmedla kunskaperna. Den andra känslöstrukturen, ”att inte vara förstådd”, handlar om att elever inte känner sig hemma eller känner tillhörighet till skolans värld. Ofta möts eleverna av kommentarer som ”han eller hon saknar den rätta skolmotivationen” eller ”ibland undrar man över vad dom egentligen gör här”, vilket resulterar i tankar som ”Jag hatar skolan” och ”Ibland försöker jag liksom hålla i bänken och koncentrera mig... liksom nu va, i dag va ska jag jäkla. Men det går liksom inte. Man ger upp” (Trondman, 2001, s. 193).

En annan studie vi använt oss av och som också är skriven av Mats Trondman tillsammans med Carina Petersson som är doktorand från centrum för kulturforskning, är studien med titeln *Det kallas skoltrötthet - Om tonårstjejer med toaletten som existentiell tillflyktsort*. Under vårterminen 1998 följde Carina Petersson elva tonårstjejer i skolans vardag och fritidens kvällar under knappt två månaders tid. Arbetet resulterade i att det fastslogs två typer av skoltrötthet, ”den stora skoltröttheten” och ”den lilla skoltröttheten” (Petersson & Trondman, 2001, s. 217). Den stora skoltröttheten beskrivs utifrån en tjej som ger en beskrivning av att vara jättetrött på skolan, hon är ointresserad och omotiverad. Hon sitter längst bak i klassrummet och visar inget engagemang, hon skolkar och kommer försent. Den lilla skoltröttheten beskrivs utifrån en annan tjej som också ger en beskrivning av att vara

jättetrött på skolan, men hon försöker ändå hänga med så gott hon orkar och protesterar inte lika högt som tjejen med den stora skoltröttheten och blir därför inte lika påtaglig heller (Petersson & Trondman, 2001, s. 217-238).

Vi fann även en magisteruppsats *Möjlighet och mening - eller begränsning? En studie av det individuella programmet* skriven av Camilla Wandel (2008) som studerar ämnet skoltrötthet. Hon skriver på sidan 13: ”Skoltrötthet kan kopplas till att en elev får svårigheter att uppnå skolans mål och förväntningar, och motivation är nödvändigt för lyckade studieresultat”. Hennes uppsats handlar om lärares och elevers upplevelse av hur skolan organiserar det individuella programmet på en skola i Stockholm. Hon diskuterar skoltrötthet med hjälp av stämpling, normalitet och avvikelse. Historiskt menar hon att elever har setts som avvikare och att det sker en kategorisering av elever i skolans värld speciellt då de är stökiga eller har svårigheter med skolarbetet (Wandel, 2008).

Identitet

Meta Cederberg (2006) vid lärarhögskolan, Malmö högskola, tar i sin avhandling *UTIFRÅN SETT – INIFRÅN UPPLEVT - Några unga kvinnor som kom till Sverige i tonåren och deras möte med den svenska skolan*, upp begreppet identitet, och går djupare in på begreppet skolidentitet. Även om studien grundar sig på flickor med invandrarbakgrund är den av stort intresse för vårt uppsatsarbete då den tar upp många viktiga aspekter ur den svenska skolans värld. Skolidentitet är en av många olika sociala identiteter som en människa kan tillskrivas. Alla skolelever över hela Sverige har såklart inte en likartad skolidentitet men man kan ändå skönja ett mönster gällande föreställningen kring hur en skolidentitet bör se ut. Det finns också en föreställning kring hur stora de individuella avvikelserna från denna skolidentitet kan komma att vara för att ändå hålla sig inom ramen för vad som är acceptabelt. ”En identitet är beroende av vad individen tillskrivs av de sociala objekten men också av meningsskapande, vad hon tillskriver och tillkännager för sig själv” (Cederberg, 2006, s. 56).

Motivation

Wandel (2008) nämner motivation som en faktor som är nödvändig för att lyckas med sitt lärande för att nå kunskap. Amabile (1997) som är professor i företagsekonomi på Harvards universitet menar i *Motivating creativity in organizations: on doing what you love and loving what you do* att kompetens hör ihop med kreativitet. Denna kreativitet kan motivera människan till att lösa och utföra uppgifter. Hon skriver att kompetens är grunden för allt skapande. Den största kreativiteten finns när kompetensen sammanfaller med ett stort intresse.

Motivation kan vara inneboende, vilket drivs av djupt intresse och engagemang i arbetet, av nyfikenhet, njutning, eller en personlig känsla av utmaning. Motivation kan även drivas av en önskan att uppnå vissa mål, förutom själva arbetet, såsom att uppnå en utlovad belöning eller klara en deadline (Amabile, 1997). Motivation kan leda till utmaningar och kan bli en tävling där människor kämpar för att bli bättre än andra. Hon skriver att man ska göra det man är bra på, det som ger kreativitet och drivkraft (Ibid.). Amabile beskriver sin forskning utifrån en annan social arena än skolan men vi anser att det går att relatera forskningen till institutionen skolan. Ungdomarna i skolan är beroende av en förstående organisation för att kunna upprätthålla motivationen.

Även Cederberg (2006) framhäver vikten av motivation, och menar att motivation och självbild går hand i hand. Motivation och motiverad beskrivs ofta som något elever är eller inte är, men i själva verket är motivation något som växer fram och utvecklas i interaktion med omgivningen, som t.ex. i relation och samspel med skolans lärare och personal. Motivation kan alltså utvecklas i såväl positiv som negativ riktning. Cederberg (2006) skriver om uppskjuten tillfredsställelse som syftar till att: ”Eleven disciplinerar sig för att ”stå ut” i skolan eftersom denne förväntar sig att utbildning lönar sig i längden” (Cederberg, 2006, s. 192). Om däremot eleven inte upplever att utbildning lönar sig så kan det leda till att motivationen tryter och eleven börjar skolka vilket i en förlängning kan leda till att studierna avbryts (Cederberg, 2006).

Konstruktioner

Berger och Luckmann (2003) beskriver sociala konstruktioner som ett sätt att förstå tillvaron och vardagslivets verklighet. De skriver på sid 12 ”... att kunskapssociologin sysslar med analysen av den sociala konstruktionen av verkligheten”. Detta sker i en samverkan med andra och byggs upp i de sociala miljöer som existerar för tillfället. Detta innebär att konstruktionerna är i ständig rörelse och förändras eller lever kvar över tid beroende på den miljö de skapas och existerar i. På detta sätt kan t.ex. traditioner och kultur hållas levande men det innebär även att nya fenomen uppträder på den sociala arenan. T.ex. kan ungdomsspråket vara ett nytt fenomen. Språket är en del av den socialiseringsprocess som Berger och Luckmann (2003) beskriver. Genom att formulera ord som sen används i kommunikationen bekräftas dessa. Denna process förändras ständigt vilket innebär att de ord som ungdomar ”uppfinner” och använder blir accepterade som en del av språket.

Inom området socialt arbete har det tidigare bedrivits forskning som vilar på en socialkonstruktivistisk grund. Sabine Grubers (2007), forskarassistent vid REMESO, ISV, sedan 2009, har i sin avhandling *Skolan gör skillnad - Etnicitet och institutionell praktik* studerat hur lärare på en skola kategoriserade eleverna i olika kategorier så som svenska-, invandrar-, centrum- och ekenelever, de båda sistnämnda efter geografisk tillhörighet. Genom de olika kategorierna tillskrevs sedan egenskaper så som ambitiösa-, struliga-, präktiga medelklasselever osv. Omvänt så kan man säga att det associerades många olika egenskaper till de olika kategorierna. Syftet med avhandlingen var att se hur identiteter (främst andra etniska identiteter) konstrueras i skolans värld, och hur de blir till i olika sammanhang (Gruber, 2007).

För att studera hur konstruktioner i media påverkar och påverkas av individen och samhället fann vi en doktorsavhandling i informationsteknik *Media matter the political influences of the news media* skriven av Adam Shehata (2010). Shehata undersöker om och hur politisk nyhetsmedia påverkar medborgarna i demokratiska samhällen. Han studerar även om den politiska nyhetsmedian genom påverkan på medborgarnas åsikter kan förändra politiken. Han har funnit att människor med politiskt intresse påverkas mindre av den politiska nyhetsmedian än de som t.ex. endast läser reklamen inför valen.

En annan avhandling om konstruktioner i media är skriven av filosofie doktor i socialt arbete Magnus Nilsson (2008) med titeln *Våra äldre - Om konstruktioner av äldre i offentligheten*. Denna avhandling studerar hur media framställer begrepp som äldre, pensionärer och seniorer. En utgångspunkt är att dessa kategoriseringar är sociala konstruktioner som måste återskapas i tal och texter för att leva kvar. Detta innebär att samhällets syn på äldre påverkas av hur begreppen framställs och används i tal och text.

Även Håkan Jönson (2006) filosofie doktor i socialt arbete, utgår ifrån socialkonstruktivism i sin bok *Vårdskandaler i perspektiv*. Jönson studerar hur debatter i media om äldreomsorgens missförhållanden ses ur olika perspektiv och hur dessa perspektiv påverkar problemens omfattning och lösningar. I sin forskning har han använt sig av en perspektivanalys för att inte bara få fram konsekvenser och lösningsförslag utan hur perspektiv kan avgränsas och angränsas till andra problem. Ett problems orsak och verkan handlar om vem det gäller och var problemet existerar, vem som uttalar sig om problemet och hur det beskrivs.

Social snedrekrytering

För att få ökad förståelse för varför en del ungdomar har lättare för att fullgöra gymnasieutbildning än andra ungdomar har vi tittat på vad Robert Eriksson och Jan O. Jonsson, båda vid Institutet för social forskning, har skrivit om social snedrekrytering och varför den kvarstår. De slår fast att den sociala snedrekryteringen hänger samman med att elever från olika sociala grupper har olika förutsättningar för att prestera bra i skolan, och att det sen är skolprestationerna i sig som ligger till grund för om eleverna väljer att fortsätta till högre studier. Vidare menar de att även den tidiga interaktionen mellan föräldrar och barn hänger samman med social snedrekrytering, då allt som föräldrarna förmedlar påverkar och att social snedrekrytering därför troligtvis aldrig kommer att försvinna (www.ped.gu.se, 120315). Eriksson och Jonsson hänvisar till Gunnar Boalt som redan i sin avhandling från 1947 synliggjorde den sociala snedrekryteringen, liksom den franske sociologen Raymond Boudon gjorde 1973 då han visade det som han kallade primära och sekundära effekter som ligger bakom den sociala snedrekryteringen. Den primära effekten var att elever från en högre social grupp visade ett bättre studieresultat, och den sekundära effekten var att även om elever från olika sociala grupper uppvisade samma studieresultat så var det än mer möjligt att eleverna från högre sociala grupper valde fortsatta studier (www.ped.gu.se, 120315).

Vidare beskriver Eriksson och Jonsson de primära effekterna som ett resultat av de kunskaper som förmedlats från elevernas föräldrar, och att de sekundära effekterna som ett resultat av de val som eleverna och dess föräldrar gör vilka är kopplade till den sociala bakgrund de kommer ifrån. T.ex. kommer elever från högre social bakgrund att få ett tydligare och bättre verbalt språk genom samvaron med föräldrarna än elever från lägre social bakgrund trots att detta inte är själva syftet med samvaron mellan eleverna och dess föräldrar. Elever som växer upp i familjer där föräldrarna har högre utbildning har också ett försprång då det gäller att inhämta kunskaper och färdigheter då de per automatid får mycket hemifrån. Samtidigt har troligtvis föräldrar som kommer från högre social bakgrund och med högre utbildning i botten större möjligheter att hjälpa sitt barn dels i skolarbetet men även ur en ekonomisk synvinkel (www.ped.gu.se, 120315).

Hållbar utveckling

Det var när FN tillsatte Brundtlandskommissionen i mitten på 1980-talet som begreppet hållbar utveckling myntades. Brundtlandskommissionen har definierat hållbar utveckling som: ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande

generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Begreppet tar sin utgångspunkt i en helhetssyn på människors och samhällets behov, förutsättningar och problem. Den bärande principen är att ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden och processer är integrerade – de är varandras förutsättningar och stöd” (SOU 2010:75, s. 10). Regeringen tillsatte en kommitté i maj 2003 vars uppdrag var att kartlägga och analysera hur olika sorters utbildningssystem, på alla nivåer, arbetar för en hållbar utveckling ur ekonomisk, social och miljömässig synvinkel. Det räcker inte med lärande och att sambanden kartläggs och förstås för att nå en hållbar utveckling, utan det man lär, alltså de nyvunna insikterna, måste förädlas och förvandlas till ett handlande som bidrar till att man når en hållbar utveckling (SOU 2004:104).

Det forskas inom många områden och förutom inom de olika forskningsområdena lär vi genom massmedier, genom familjen, genom skola, genom arbetsplatser, genom kamrater, med andra ord så lär vi alltid, och i alla de olika sammanhang och i alla de olika livssituationer vi befinner oss (SOU 2004:104).

Ett av människans grundläggande beteende är just lärandet. Lärandet har sitt ursprung i biologiska, psykologiska, sociala och kulturella processer, och människan lär från födelse till död. Det är av stor vikt att man i olika utbildningar använder sig av de kunskaper man redan förvärvat på andra håll, eftersom de påverkar hur man ser på omvärlden. Lärande och motivation går hand i hand: ”Motivation att lära sig på ett sådant sätt att en hållbar utveckling kommer till stånd uppstår när de lärande upplever att de befinner sig i en situation där de är materiellt trygga och genom sitt lärande kan fortsätta att få uppleva en sådan trygghet” (SOU 2004:104, s. 66).

Metod

Förförståelse

Vi har valt att studera ett begrepp som relaterar till olika ämne och institutioner inom socialt arbete vilka vi troligen kommer att stöta på i vårt kommande yrke. Begreppet skoltrött är inte nytt för oss men att studera begreppet med den metod vi valt är nytt för oss båda två. En viktig reflektion för oss är hur det stora medieflödet påverkar oss individer, både på gott och ont, och hur det påverkar samhället. Vi vet att socialt arbete med och för ungdomar är viktigt både för deras och för samhällets framtid. Det finns en ökad risk för utslagning ifrån samhället i tidig ålder om inte skolan finns till för alla.

Urval

Vår avsikt har varit att studera hur begreppet ”Skoltrött ungdom” framställs och används i, och av media. För att samla in data som kan användas i studien funderade vi över vilka dokument och texter som ska undersökas. Ahrne och Svensson (2011) skriver att urvalet kan ske utifrån sociala miljöer vilket de menar kan vara geografiskt bestämda, företag, myndigheter eller chattgrupper på nätet (Ibid.).

Eftersom vi valde att studera media så funderade vi på om det ska vara kvällspress, dagstidningar eller texter på nätet? Hur eller var ska vi tänka oss att vårt urval och vår avgränsning ska ske? För att kunna studera begreppet i media valde vi att avgränsa vår sökning efter information, till artiklar eller debattinlägg enbart i tidningar. Via databassök på Lunds universitets bibliotek fann vi då mediearkivet Retriever.

Vi var intresserade av ett nyhetsarkiv som innehåller alla dagstidningar. Det framgår på Retrievers hemsida att de tillhandahåller marknadens mest omfattande utbud av nyhetsarkiv för nyhetssök och faktagranskning. Mediearkivet är Nordens största digitala nyhetsarkiv som innehåller dagstidningar, tidsskrifter och affärspress. Man kan däri läsa artiklarna precis som i originalskick. Mediearkivet lämpar sig bäst för att söka tryckt tidningsmaterial bakåt i tiden vilket passar vårt arbete då vi vill titta på begreppet ur ett tidsperspektiv (www.retrieverinfo.com, 120417).

Eftersom vi tyckte det var intressant att undersöka när begreppet började användas och hur det framställts i media över tid valde vi sökorden skoltrött* ungdom*. Vi sökte på alla datum och svensk tryckt press. Sökningen gav resultat från år 1981 till senaste publicering år 2012.

Mellan åren 1981 och 1991 fanns endast ett fåtal träffar, 9 stycken. Sju av dessa kommer från TT och två från tidningen Dagens Industri. Vi anser att nio artiklar under en nioårsperiod inte är tillräckligt frekvent användande därför har vi valt att inte använda oss av dessa artiklar. Vi fann att det började användas frekvent år 1992. Först då fanns tillräckligt många träffar för att kunna ge den mängd material som behövdes till arbetet.

Sammanlagt under åren 1992-2012 fick vi 2348 träffar vilket gör att ett urval i materialet måste till för att det ska bli hanterbart för en C-uppsats. Att först läsa och ta med alla 2348 artiklar eller först läsa och sen välja ut de mest relevanta, hade varit ett tidsödande arbete som vi aldrig kunnat genomföra på den tid vi har till förfogande i denna uppsats. För att få en kontinuerlig överblick och en regelbundenhet i vårt sökande efter artiklar, och som skulle resultera i en rimlig mängd material till vår uppsats, bestämde vi oss för att söka artiklar från vart fjärde år med start år 1992. I urvalet försökte vi även hålla oss till att söka artiklar var tredje månad med start i januari varje år, utifrån att begreppet skoltrött fanns med. Första året 1992 fanns det endast tre artiklar som innehöll ordet skoltrött vilket innebar att urvalet begränsades till endast tre artiklar detta år. Vi påbörjade vårt uppsatsarbete i början av april 2012 vilket innebar att vi under detta år gjorde ett undantag och valde ut en artikel från varje månad, för att även under detta år få fyra sökningar. Det innebar att vi fick fram 23 artiklar sammanlagt under åren 1992-2012.

Då vårt intresse i detta uppsatsarbete inte handlar om att följa en debatt utan hur begreppet skoltrött framställs och används i olika tidningar, har vi medvetet valt att inte följa en specifik tidsskrift. Vi har även valt att inte ta hänsyn till i vilka tidningar artiklarna är tryckta, dock redovisas detta i referenslistan.

Att strategiskt välja ut artiklar eller tidsskrifter till vårt arbete hade inneburit att det varit svårt för oss att hålla oss neutrala till ämnet och behålla reliabiliteten. Troligtvis hade vårt eget intresse av olika artiklar och tidsskriftens popularitet präglat urvalet (Bryman, 2011). Reliabiliteten stärks även av att den som vill analysera en artikel är källkritisk när analysen sker. Vid analyser bör man titta på de fyra källkritiska reglerna såsom äkthet, tid, oberoende källor och tendensen dvs. part i målet (Lundgren et al, 1999). Eftersom vi avser att använda artiklarna enbart för att undersöka begreppet skoltrött ungdom slutar vårt intresse vid artikeln som text. Av denna anledning anser vi att källkritiken blir mindre betydelsefull i vårt arbete.

Validitet och reliabilitet

Metodvalet stod mellan att göra en kvalitativ undersökning genom intervjuer eller att göra en kvalitativ textanalys. Vi valde att göra en kvalitativ textanalys då vi fann det intressant att se hur språket konstrueras och konstrueras i olika rådande kulturer, sociala arenor och sammanhang och då framförallt genom medias framställning.

Validitet innebär att undersökningen mäter det som avses mätas. Då vi arbetat utifrån texter som inneburit en konstruktion av verkligheten finns inga givna svar däremot har vi arbetat mot ett tydligt syfte. Detta innebär stora krav på oss som uppsatsskrivande studenter att tydligt beskriva det urval och den metod vi använt oss av (Bryman, 2011).

Reliabilitet innebär att få fram samma resultat om samma mätningar genomförs på nytt. Detta blir oftast aktuellt då man gör en kvantitativ undersökning. En textanalys är en kvalitativ studie där den uppsatsskrivande studenten ställer frågor till texten. Frågorna som ställs till texten är beroende på vad studenten vill veta. Även om samma frågor ställs till samma texter blir tolkningen av resultaten olika beroende på vem studenten är. Ett problem i förhållande till reliabilitet är att vår egen syn på samhället och de fenomen och problem som finns påverkar eventuella val av diskurser i undersökningen (Ibid.).

För att hålla oss neutrala till ämnet och därmed höja reliabiliteten har vi läst allt material var för sig och sen diskuterat innehållet tillsammans. Vid analysen av vår empiri har vi först arbetat igenom frågeställningarna på varsitt håll för att sedan diskutera fram resultaten. Vi fann detta arbetssätt tillfredsställande då vi i vissa frågor har haft olika perspektiv på ämnet. Arbetssättet gynnas av att vi vid våra diskussioner ibland kommit fram till flera olika perspektiv på de frågeställningar vi arbetat med. Detta ger en vidare uppfattning om hur ett fenomen konstrueras och legitimeras.

Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådets anvisningar ska etiska överväganden alltid göras för att skydda grupper, enskilda eller organisationer. Informationskravet innebär att berörda i undersökningen ska få information om att de deltar frivilligt och har rätt att lämna undersökningen när de önskar. Samtyckeskravet innebär att man själv bestämmer över sin medverkan, konfidentialitetskravet att personuppgifter skyddas och nyttjandekravet att uppgifter som samlas in endast får användas i forskningen (Vetenskapsrådet, 120315).

Eftersom vi enbart har analyserat texter i vårt arbete finner vi ingen svårighet med att överväga de etiska aspekterna. De texter vi använt oss av är sekundära dvs. de är redan publicerade i någon form av media. Flertalet av de texter vi har använt oss av är tagna från internet och publicerade i dag/kvällstidningar eller regeringsmaterial. För övrigt kommer vi inte att utlämna några personer utan endast använda texterna för att analysera dem utifrån de frågeställningar vi har. De gånger det förekommer ett namn i texten kommer vi att använda NN istället för namnet.

Teoretiska utgångspunkter

Då vårt intresse inte har varit att analysera mätbara fenomen utan hur saker fungerar och relaterar till varandra, ansåg vi att en kvalitativ metod bäst passade vårt syfte (Ahrne & Svensson, 2011). Utifrån en socialkonstruktivistisk ansats har vi valt att försöka hitta de konstruktioner av ett samhällsfenomen som byggs upp i texter. Genom att analysera texter kan vi se hur dessa påverkar samhället och den syn människor har men även relationer mellan människor och grupper (Ibid.). Dock måste det finnas en medvetenhet om att det inte endast finns *en* beskrivning av ett problem eller fenomen som är *riktig*, utan det kan bestå av flera olika tänkbara konstruktioner beroende på i vilken kontext det befinner sig (Bryman, 2011).

Konstruktivism och realism/objektivism är två synsätt på verklighet och vetande och framförallt på sociala problem. Det realistiska synsättet menar att problem finns oavsett om någon känner till dem eller inte. Det konstruktivistiska synsättet menar att ett problem är en konstruktion som inbegriper sociala, psykologiska och historiska aspekter. Problemet beskrivs som existerande och skadligt men möjligt att åtgärda. Likväl behöver konstruktionen av problemet inte ha någon referens till verkligheten (Sahlin, 2002). Inget problem finns om det inte upplevs och beskrivs som ett problem. Ett socialt problem måste också uppfattas som existerande och att det går att lösa. Konstruktivister fokuserar sin forskning på hur ett fenomen växer fram, vilka föreställningar det finns runt fenomenet och vilka åtgärder som förordas och används och hur de legitimeras (Ibid.).

Håkan Jönson (2010) beskriver socialkonstruktivismens utgångspunkt som att synen på verkligheten är en överenskommelse och därmed föremål för ständiga omförhandlingar (Jönson, 2010, s.17). Det är interaktionen mellan människor och processer i de sociala strukturerna som skapar verkligheten och som är intressanta att studera. För att kunna identifiera diskurser och förstå sociala problem som olika perspektiv har vi använt oss av Jönsons (2010) metod som han kallar perspektivanalys vilken vi beskriver under rubriken arbetsprocess på sidan 23.

Kommunikationsteori

Inom konstruktivism fokuseras forskningen på hur ett fenomen växer fram vilket innebär att intresse finns för att finna representationer och relationer mellan bild och verklighet. T.ex. kan en reklambild bli forum för en analys genom en teori genom vilken en tolkning görs. Innehållet i medierna styrs av den sändare som finns bakom källan vilken styr processen. Det meddelande som sändaren sänder ut innehåller en text eller bild vilket i detta sammanhang

inte bara innebär en skrift utan definieras som en väv av betydelser. Detta innefattar att allt omkring oss kan vara texter eller bilder som kan läsas av med olika verktyg. Mediekommunicerade meddelanden är representationer av något annat. Detta andra kan kallas för verklighet om acceptans finns för en objektiv verklighet. Representationerna utgör konstruktioner av detta andra. Med konstruktion menas här att representationerna är skapade på olika sätt (Falkheimer, 2001).

Kommunikationsteori handlar inte enbart om den kommunikation som pågår i media. Begreppet kommunikation kan definieras på två sätt beroende på syfte och mål. Det handlar antingen om överföring av meddelande mellan sändare och mottagare eller utbyte av meddelande där meddelandet tolkas och leder till förståelse. Kommunikation är beroende av sammanhang och situation. I kommunikationsprocesser är sammanhang och kod centrala begrepp. Koder består av olika system av tecken som brutits ner utifrån kommunikationen. Tecknen får en mening genom förhållandet till något annat och sitt sammanhang. Koder förbinds med makt och stänger ute de grupper som inte behärskar den. T.ex. har akademiker en kod och massmedier en annan kod. Inom maktperspektivet används diskurs som här betyder en samtalsordning. Inom diskursen finns tydliga ramar som bevakas av aktörer vilka värnar om det normala och stänger ute sådant som inte är politiskt rätt. Kommunikation är ingen vetenskap med absoluta sanningar utan svaren beror på vilket perspektiv man har (Ibid.).

Arbetsprocess

För att undersöka ett problem ur olika perspektiv har vi använt Jönsons (2010) perspektivanalys i vårt arbete. Jönson (2010) beskriver perspektivanalysen, eller perspektivansatsen, som ett sätt att studera hur problem är uppbyggda och hänger samman genom olika perspektiv. De perspektiv vi diskuterar i uppsatsarbetet är våra tolkningar av ämnet. Som vi skrivit tidigare under teoretiska utgångspunkter, finns det inte en beskrivning av ett problem, utan det kan bestå av flera olika tänkbara konstruktioner. För att läsaren av en analys som utgår ifrån socialkonstruktivism ska ges möjlighet att värdera underlaget till det som skrivits är det viktigt att vara tydlig och redovisa sin arbetsmetod (Jönson, 2010).

För att förklara hur vi tolkat Jönsons (2010) perspektivanalys kommer vi här att beskriva hur vår arbetsprocess sett ut.

Genom att använda ett analyschema, se bilaga 1, med olika frågeställningar till texten kan man identifiera och diskutera kring olika versioner av problem som syns men även de problem som döljs ”under ytan”. Genom olika kategorier kan man få svar på frågor som t.ex. Konstruerat, hur då? Av vem? Genom vilka processer? Med vilka medel? I vilka sammanhang? I vems intresse? (Jönson sid. 19, 2010). Frågeställningarna ger dock en förenklad bild av verkligheten. Svaren som framkommer på frågorna är konstruktioner som används som verktyg i analysen och inte som slutgiltigt resultat i studien (Jönson, 2010).

Vi började vår analys genom att ställa frågor till artiklarna utifrån vårt analyschema (bilaga 1). Ur det omfattande materialet gjorde vi en andra kodning där vi sökte vi efter begrepp och samband, vilket Jönson (2010) beskriver som ett sätt att sortera materialet och synliggöra mönster. Vid en tredje kodning tolkade och kategoriserade vi dessa begrepp och samband till tre olika teman som vi redovisar i vår analys. Efter varje temaavsnitt finns en sammanfattning där vi diskuterar utifrån de perspektiv som framkommit.

Analys

Utifrån de frågeställningar vi använt oss av i vår textanalys har vi valt att presentera några av de teman som framkommit och som vi finner intressanta att ta med i vår analys. Eftersom vi var intresserade av att se i vilket tidsperspektiv begreppet skoltrött förekommer, och om begreppets innebörd har förändrats över tid, har vi valt att titta på tidsperspektivet och koppla samman detta med ett skol- och samhällsperspektiv. Flera av de artiklar som är med i vår studie är skrivna av journalister. Detta innebär att artikeln är präglad av den tolkning journalisten gjort. Vissa av artiklarna är skrivna av politiska krönikörer eller debattörer vilket innebär att artikeln är vinklad utifrån politiska värderingar. Andra är skrivna av privatpersoner som har sin syn och sin förståelse för problemet. De citat vi använder oss av i analysen skrivs i kursiv stil, för att tydliggöra vad som är citat och vad som är vår egen text.

Tidsperspektiv

År 1992 ger artiklarna en beskrivning av en existerande arbetslöshet.

”Kerstin hoppade av skolan efter åttan. Hon var skoltrött redan då. Sedan dess har hon gått hela varvet runt. Tagit del av alla samhällets "arbetsmarknadsåtgärder". Ungdomslag, beredskapsarbeten, kurser, kurser, kurser”
(Artikel nr. 1, Expressen, 920826).

Även om man var skoltrött och hoppade av skolan fanns det möjlighet till jobb, om man var beredd på att anstränga sig.

”- Jag ljög. Jag sa till min mamma att jag skulle ta ett sabbatsår, var så skoltrött. Mamma sa du måste ha ett jobb innan du slutar skolan. Jag har ett jobb, jag lovar, på Tempo, sa jag. Sen gick jag dit och bad: "Snälla får jag ett jobb!" Rebecca hade nog trott att hon skulle gå tillbaka till skolan, men märkte att arbete var mycket roligare”
(Artikel nr. 3, Expressen, 920916).

Det framkommer även i en av artiklarna att det fanns en misstro mot politiker som ansågs lova saker som de sedan inte höll.

”Politikerna hade varit i vår skola och sagt: "Oroa er inte, ungdomar, vi kommer att fixa jobb åt er." Och jag trodde på dem. Det är de som i dag sitter i regeringen”.
”Vi möttes av "Sorry, ungdomar! Det finns inga jobb. Men ni kan väl plugga lite till?" Då har man pluggat tretton år

och är så skoltrött att man håller på att dö” (Artikel nr. 2, Expressen, 920831).

År 1989 tog regeringen ett beslut om en totalkommunalisering av skolan. Året därefter, 1990, gick Sverige in i en ekonomisk kris (www.fof.se, 120315), vilket kan vara en av orsakerna till den oro som återspeglas i artiklarnas innehåll. T.ex. i artikel nr 2 går det att utläsa att förtroendet för politiker sjunkit, och att ungdomar kände sig lurade. Författaren är besviken på hur politikerna brutit sina samhällseliga löften och på så vis svikit både henne och andra i hennes situation.

År 1996 anger artiklarna strukturella fel i skolorganisationen och i gymnasiereformen som orsak till skoltrötthet.

”Skoltrött och har svårt med inläring” (Artikel nr. 4, Helsingborgs Dagblad, 960128).

”Med den nya pedagogiken återförs skolkande, in i mörkret skoltrötta, elever till klassrummet” (Artikel nr. 5, Svenska Dagbladet, 960421).

Bl.a. så förlängdes de praktiska linjerna till att även de bli treåriga, och betygssystemer IG, G, VG och MVG trädde i kraft ([B: www.skolverket.se](http://www.skolverket.se)).

Även psykisk ohälsa hos ungdomar kan i en förlängning leda till skoltrötthet.

”Ont i huvudet, trötthet, magbesvär och ont i själen beskrivs komma från föräldrarnas frånvaro i hemmen, stort ansvarstagande av barnen/ungdomarna och ungdomarnas oro för föräldrars ekonomi” (Artikel nr. 4, Helsingborgs Dagblad, 960128).

”En skoltrött elev som får läsa ett praktiskt och lagom långt gymnasieprogram utan att behöva kämpa med orimliga krav i språk, kanske en dag återfår lusten att lära och går vidare via vuxenstudier” (Artikel nr. 7, Svenska Dagbladet, 961217).

Vid 1990-talets början förändrades lärarutbildningen, en avveckling av timplaner påbörjades och ämneskunskaper nedprioriterades. Detta ledde till att skolan allt mer kommit att liknas vid en kommunal ungdomsomsorg istället för som tidigare att mäkla intellektuell träning och färdighet (www.fof.se, 120315). Konsekvenserna av 1990-talets förändringar inom skolans

värld går att utläsa genom artiklarna i negativa termer så som skolk, skoltrötthet och psykisk ohälsa.

År 2000 ger artiklarna en beskrivning av att den ekonomiska kris som drabbade Sverige på 1990-talet nu ger sig till känna. Den påverkade inte bara kommunernas ansvar över skolorna, utan hela samhället och arbetslivet.

”Idag finns det bara gymnasiet också för aldrig så skoltrötta elever” (Artikel nr. 8, Göteborgsposten, 000112).

”... att all utbildning är teoretisk och alla tvingas läsa samma kurser i kärnämnen för att få högskolebehörighet” (Artikel nr. 8, Göteborgsposten, 000112).

”Snedrekrytering till högskolan består” (Artikel nr. 8, Göteborgsposten, 000112).

I Forskning och framsteg (2003) beskrivs det att Sverige i början av 1990-talet gick in i en ekonomisk kris som innebar att staten stälpte över tuffa besparingskrav på kommunerna. Forskarna Robert Eriksson och Jan O. Jonsson vid Institutet för social forskning menar att social snedrekrytering hör ihop med de förutsättningar elever från olika sociala grupper har att prestera bra i skolan. Skolprestationerna ligger till grund för om eleverna väljer att fortsätta till högre studier (www.ped.gu.se, 2002).

Den ekonomiska krisen påverkade både de ungdomar som tidigare hade svårigheter att klara skolan och de som klarade skolan bra. Föräldrarna drabbades i större utsträckning än tidigare av arbetslöshet och ekonomiska bekymmer vilket innebar att även de ungdomar som hade levt under trygga förhållanden började uppvisa symtom på psykisk ohälsa.

”Lärare får när de förtvivlat underkänner den ena skoltrötta eleven efter den andra höra att bara de vill så går det nog och bara de byter pedagogik så lär sig nog även den mest ointresserade så småningom både grammatik, algebra och engelska” (Artikel nr. 8, Göteborgsposten, 000112).

”Sverige håller på att bli ett klassamhälle som delas upp mellan de som går ut skolan med goda kunskaper och de som skolan svek. Mellan de som alltid har ett arbete och

de som också i goda tider förblir arbetslösa” (Artikel nr. 11, Borås Tidning, 000825).

Genomgående i artiklarna går att utläsa konsekvenserna som den ekonomiska krisen från 1990-talets början orsakat.

År 2004 ger artiklarna en beskrivning av att skulden till problemet skoltrött numera läggs på samhället. Vad gör regeringen för att förebygga ungdomsproblemet? Kritik ges mot den skolpolitik som bedrivs.

”Däremot borde vi kunna se positivt på möjligheten att anställa skoltrötta ungdomar där vi har lägre kravtrösklar och lägre krav på utbildning än idag” (Artikel nr. 14, Hallands Nyheter, 040828).

”Det är bra att de mest skoltrötta eleverna får en chans till ett alternativ” (Artikel nr. 15, Sydsvenskan, 041130).

Artiklarna ger även en beskrivning av skoltrötthet som kan liknas vid det som Trondman (2001) förklarar med ”den lilla skoltröttheten” och ”den stora skoltröttheten”. Artiklarna beskriver dels en väldigt hög grad av skoltrötthet, dels en skoltrötthet som ungdomarna trots allt står ut med och tar sig igenom.

”Hon skolkade och var ohyggligt skoltrött i nian” (Artikel nr. 12, Helsingborgs Dagblad, 040131).

”En av mina unga kamrater är skoltrött och hade tappat modet. En smart skoltrött tjej på snart 16 år väljer att läsa individuella programmet. Är det ett misslyckande? Jag var skoltrött när jag gick ut nian 1980. Men i min minnesbild var så gott som alla jag kände skoltrötta. Jag blev rekommenderad att välja en tvåårig linje när jag nu var så skoltrött” (Artikel nr. 13, Göteborgsposten, 040526).

I artiklarna går det även att utläsa vikten av motivationsarbete, dels för att fullfölja gymnasieutbildningen men även vid yrkesarbete. Vid yrkesarbete handlar det om att villkora anställningar för skoltrötta ungdomar. Wandel (2008) menar att motivation är en nödvändighet för att nå lärande och kunskap. Av alla ungdomar som påbörjar en gymnasieutbildning är det endast omkring 77 % som avslutar utbildningen inom en femårsperiod (Rapport 360, 2011). Då Sveriges riksdag och regering arbetar för att vara en av

världens främsta kunskapsnationer (SOU 2004:104) gäller det att hela tiden hålla jämna steg med samhällsutvecklingen. För att komma tillrätta med avhoppet från gymnasieskolan infördes en försöksverksamhet med gymnasiala lärlingsutbildningar år 2008-2011. Detta innebar en alternativ utbildningsväg med mindre teori och med mer praktiska inslag. Försöksverksamheten med gymnasiala lärlingsutbildningar slog väl ut, därför genomfördes en reform av gymnasiala lärlingsutbildningar efter försökstidens slut. Den alternativa gymnasieutbildningen fungerar som en slags motivation för de allra mest skoltrötta. Trots skoltröttheten är målet att klara av att fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2010:75).

År 2008 ger artiklarna en beskrivning av att skulden till arbetslösheten läggs på det regelsystemet som finns i samhället.

”- I Sverige har vi under de senaste åren haft ett väldigt fokus på akademiska och teoretiska utbildningar. Vi har nästan tappat bort yrkesutbildningarna. Och de behövs, både för näringslivet och för ungdomar som är teoretiskt skoltrötta, säger utbildningsminister Jan Björklund” (Artikel nr. 18, Dagens Nyheter, 080811).

”I gymnasiet så fick man alltid höra att det var bra med ett gymnasiebetyg, och att man skulle kämpa på och orka med trots all denna skoltrötthet som gnagde inom en” (Artikel nr.19, Aftonbladet, 081212).

En av artiklarna poängterar att det läggs för stort ansvar på ungdomarna i form av många olika val inför framtiden. Artikeln beskriver ungdomars svårighet att hitta sig själv i den djungel av krav som finns i dagens samhälle.

”Vi tvingas vara så förutseende – ha ett yrke klart för våra barn redan när de börjar skolan. ”Han är så bra på matte – så han ska nog bli civilekonom.” I verkligheten tror jag inte att det funkar så. Det är inte så enkelt du kan inte som förälder göra dina barns val, hur väl du än vill. Pubertet, vilshenhet, skoltrötthet – det finns mycket som kan komma i vägen” (Artikel nr. 17, Dagen, 080425).

Artiklarna tar även fasta på identitet, identitetsskapande och motivation. I en av artiklarna går det att följa NNs väg från skoltrött ungdom till advokat på Hawaii.

”Förr jobbade han på Posten och drömde sig bort. NN var skoltrött. 25 år senare är han advokat – på Hawaii”
(Artikel nr. 16, Varbergsposten, 080114).

Gemensamt för artiklarna är att alla ger en beskrivning av att finna och bygga upp en egen identitet. Cederberg (2006) beskriver skolidentiteten och hur viktigt det är att inte gå utanför ramarna för vad som kan anses som acceptabelt. Cederberg (2006) beskriver också meningsskapande som handlar om att de egenskaper som samhället tillskriver en ungdom bidrar till ungdomens syn på sig själv.

Vidare beskriver Cederberg (2006) att motivation kan uppfattas så som en framtida belöning, eller att man får lön för mödan. Detta finns även beskrivet i det som författaren till en artikel beskriver som tron på att om ungdomen bara klarar av gymnasieskolan så kommer det löna sig i längden. Dock fick just ungdomen från artikeln erfara att så var inte fallet. Om ungdomen inte upplever en framtida belöning kan det påverka ungdomens identitetsskapande i negativ riktning.

År 2012 ger artiklarna en bild av att skolan inte fungerar och att eleverna är skoltrötta vilket kan antas bero på gymnasiereformen. Därmed kan det ses som ett systemfel, som i sin tur kan kopplas till sjunkande skolresultat.

”Svaret på skolans misslyckande är inte att sänka ambitionen i gymnasiet utan att höja ambitionen i de tidiga skolåren, där grundläggs det som på gymnasiet kallas ”skoltrötthet”. Inte primärt tidigare betyg, utan fler lärare och vuxna i stödjande funktioner” (Artikel nr. 20, Länstidningen Östersund, 120131).

”Orsakerna till alla dessa reformer var att resultaten i svensk skola stadigt har sjunkit de senaste tjugo åren. Avhoppet från gymnasiet var stora, med nästan var fjärde av yrkes eleverna som hoppade av i förtid. Jag är övertygad om att en stor del av förklaringen till avhoppet låg i att man i den gamla gymnasieskolan ställde kravet att alla elever skulle läsa in högskolebehörighet, vilket ledde till att många skoltrötta ungdomar helt kroknade”
(Artikel nr. 21, Helsingborgs Dagblad, 120223).

Samtidigt som artiklarna beskriver problematik kring lärande och kunskap, pågår parallellt arbete med att förstå vikten av lärande och kunskap även ur ett globalt perspektiv. ”Lärande är en förutsättning för att människor ska kunna möta de utmaningar som världen står inför. Vad människor lär sig och hur de omsätter det i handling är avgörande för om en hållbar utveckling ska bli möjlig” (SOU 2004, sid. 104). I en av artiklarna lyfter journalisten fram att kommunerna skapar lösningar genom att placera skoltrötta ungdomar i olika projekt för att förebygga utslagning ur skolan.

”Enligt beslutet handlar det om att vid två tillfällen arrangera dels en större flipperturning för cirka 100 deltagare, dels ett LAN-party. Och som ett projekt för skoltrötta ungdomar, som vill arbeta praktiskt, tänker man dessutom, under överinseende av en projektledare och kommunens event och ungdomscentrum, renovera en äldre slängunga” (Artikel nr. 22, Göteborgsposten, 120329).

Meningarna gällande skoltrötthet går lite isär och då särskilt när en av författarna skriver att människorna idag är slöa och inte vill arbeta. Han menar att om man vill ha ett arbete så finns den möjligheten. Idag jämfört med förr är det inte stigmatiserande att få hjälp till sin försörjning utan det har nästan blivit självklart att begära att hjälpen ska komma från samhället.

”Jag brukade säga till mina barn att alla karriärer börjar i diskbaljan och de har heller aldrig haft större problem med att skaffa sig sommaranställningar eller skitjobb när de var skoltrötta” (Artikel nr. 23, Aftonbladet, 120402).

Trots att meningarna går isär finns likheter och då handlar det om motivation. Cederberg (2006) skriver om motivationen som: dels motivation i den tidiga grundskolan som ett slags vaccin för att förhindra skoltrötthet i framtiden och dels för att motivera till gymnasial lärlingsutbildning trots att ungdomen redan lider av skoltrötthet. Cederberg (2006) menar att motivation är något som växer fram i interaktion med andra, vilket förutsätter engagerade vuxna vilket i sin tur behövs både i tidiga som i sena skolår. Amabile (1997) menar att kompetens och kreativitet hör ihop och att den allra största kreativiteten går att finna när kompetensen sammanfaller med ett genuint intresse. Motivation är alltså inget som bara finns utan är något som växer fram och gynnas av kreativa sammanhang och bygger på ömsesidighet.

Sammanfattning av tidsperspektivet

Analysen visar att begreppet skoltrött ungdom har existerat under hela tidsperioden. Vid analysens start var inte begreppet värdeladdat utan det var ett uttryck för att det just nu är jobbigt men att det finns planer för framtiden. Från mitten av 1990-talet och framåt innebar en ny gymnasiereform ökade krav i utbildningen. Samtidigt märktes effekter av skolans kommunalisering och den ekonomiska kris som Sverige drabbades av. Ökade krav i samhället ledde till att sociala faktorer påverkade hur ungdomarna mårde.

Sociala problem

Enligt Meeuwisse och Swärd (2002) utvecklades under slutet av 1990-talet en ny syn på sociala problem, vilket de härleder till forskaren Ester Pollack. Pollack menar att medier spelar stor roll i samhället och att människor idag har ett behov av att ta del av andras elände. Hon anser att media framställer konstruktioner av verkligheten och att problemen skapas diskursivt genom den massmediala debatten. Ofta skapas en oro i samhället då massmedia förvrider händelser, som då av folket uppfattas som sociala problem (Meeuwisse, Swärd, 2002). Ett exempel är hur begreppet ungdomsvåld kom till. När media, på 1980-talet, skildrade ett upptrappat gatuvåld skapade media ett samlingsnamn för detta som benämndes ungdomsvåld. På så vis hade ett nytt begrepp skapats som ständigt förekom i media. Då begreppet skapade en viss oklarhet och då det inte fanns någon motsvarighet till begreppet i brottsbalken betraktades detta som en massmedial konstruktion (Ibid.).

Precis som denna massmediala konstruktion byggdes upp, uppmärksammas begreppet skoltrött mer i media under 2000-talet och begreppet får en annan betydelse. Begreppet uttrycks som ett socialt problem som både handlar om strukturen i samhället och individens förutsättningar. Mot slutet av 2000-talet beskrivs det dock övervägande utifrån ett individperspektiv genom att det skrivs om identitetsskapande och motivation. Det finns en ökad medvetenhet för problemet i samhället. Problemet påverkar den sociala, psykologiska, ekonomiska och politiska helhet som eftersträvas i samhället för att uppnå en hållbar utveckling.

Teman

Utifrån uppsatsens frågeställning avser vi att urskilja och åskådliggöra föreställningar om skoltrött ungdom. Det är genom att studera definition, orsaker och konsekvenser vi kan finna konstruktioner av skoltrött ungdom. Genom att studera individens förutsättningar och egenansvar, skolreformer och rådande samhällsideologier söker vi svar på de frågeställningar vi har. De teman vi studerat presenteras under tre olika rubriker, därefter kommer en sammanfattning av resultatet.

Definition

Under denna rubrik avser vi att redovisa en kortfattad beskrivning av hur begreppet skoltrött definieras i artiklarna mellan år 1992-2012.

År 1992

- Som ett avhopp från skolan (art nr 1)
- Pluggat i tretton år och vill inte studera mer utan arbeta (art nr 2)
- Ta ett sabbatsår och arbeta istället för att studera (art nr 3)

År 1996

- Som inlärningsvårigheter (art nr 4)
- Ny pedagogik- högre krav (art nr 5)
- Det finns lösningar för skoltrötta (art nr 6)
- Lagom med krav i utbildningen leder till motivation (art nr 7)

År 2000

- Som ointresserade (art nr 8)
- Finns bara gymnasiet- jobb inget alternativ (art nr 9)
- Kämpar med undervisning som de inte förstår (art nr 10)
- Praktisk utbildning istället för teoretisk leder till att ungdomarna klarar skolan (art nr 11)

År 2004

- Genom skolk (art nr 12)
- Läser IV- programmet för att komma ifatt betygen (art nr 13)
- Det borde finnas möjlighet till anställning utan slutbetyg (art nr 14)
- Praktik istället för teori leder till motiverade elever (art nr 15)

År 2008

- Kämpa på (art nr 16)
- Praktisk utbildning istället för teoretisk leder till att ungdomarna klarar skolan (art nr 17)
- Flera faktorer spelar in såsom föräldrars påverkan och pubertet och vilshenhet (art nr 18)
- Att arbeta istället för att studera (art nr 19)

År 2012

- Som lathet (art nr 20)
- Som krokande (art nr 21)
- Praktisk utbildning istället för teoretisk leder till att ungdomarna klarar skolan (art nr 22)
- Praktisk utbildning istället för teoretisk leder till att ungdomarna klarar skolan (art nr 23)

Sammanfattning definition

Samhällsnormen

Enligt artiklarna år 1992 var normen i samhället mer accepterande mot att hoppa av skolan eller att inte studera enligt artikel nr 1: ” *På gamla bruksorter har flickor av tradition inte satsat på utbildning, säger NN på arbetsförmedlingen i Borlänge. – Istället gifter de sig unga och skaffar barn*” (Expressen, 920826). Konsekvenserna av att vara skoltrött var inte så stora år 1992. Arbetsmarknaden såg ljusare ut och det var vanligt att bilda familj i tidig ålder. Definitionen av begreppet skoltrött var ett konstaterande av att skolan var avslutad.

Jämförelse mellan artiklar

Vid jämförelse av artiklarna definierar begreppet skoltrött mellan åren 1992 och 1996 ser vi en tydlig skillnad på hur begreppet skoltrött framställs. År 1994 genomfördes en stor reform av då gällande gymnasiesystem, eller systemet i den frivilliga skolan som gymnasieskolan även kallas, bl.a. så förlängdes de praktiska linjerna till att även de bli treåriga, och betygssystemet IG, G, VG och MVG trädde i kraft (B:www.skolverket.se). Efter den nya reformen med ökade krav framställs skoltrötta som i artikel nr 5 ”*Med den nya pedagogiken återförs skolkande, in i mörkret skoltrötta, elever till klassrummet*” (Svenska Dagbladet, 960421).

Artikel nr 7 kommenterar gymnasiereformen genom sin rubrik: ”*Gymnasieskola för vem?*” Texten fortsätter: ”*Många lärare har opponerat sig mot förändringen och menar att det är orealistiskt att förvänta alla elever att lära sig tillräckligt mycket för att uppnå det som krävs för betyget godkänt*” (Svenska Dagbladet, 961217).

Frivillig gymnasieutbildning?

År 1992 fanns valet att inte studera på högre nivå än gymnasiet för att få ett arbete vilket i jämförelse med år 2012 framställs som ett måste enligt artikel nr 7: ”*Den frivilliga gymnasieutbildningen har i praktiken blivit ganska så oundviklig*” (Svenska Dagbladet, 960825). Den utbildning med yrkespraktik som efterfrågas i artiklarna år 2012, fanns år 1992 i form av riktade yrkesutbildningar. Detta mot en arbetsmarknad med bättre förutsättningar då mot nu, då ingen garanti på arbete finns efter avslutad utbildning.

Slutsats definition

Media framställer det som att kraven i utbildningen har ökat under den 20-årsperiod som vårt arbete sträcker sig. Konsekvenserna av ökningen bidrar till att vi ser en förändrad definition

av begreppet skoltrött ungdom, vilket visar sig vid jämförelser mellan åren. År 2000 är definitionen ointresse och kamp. År 2004 är det skolk, IV-program (individuellt program) och förändrade krav i utbildningen som definieras. År 2008 definieras skoltrötthet med uttrycket kämpa på samt ökad ohälsa bland ungdomar och år 2012 beskrivs skoltrötthet som kroknande och som lathet. Kanske skulle förändringen av definitionen av begreppet skoltrött mellan år 2004 och år 2012 kunna liknas vid Trondmans (2001) beskrivning av ”den lilla skoltröttheten” och ”den stora skoltröttheten”.

Orsaker

Under denna rubrik avser vi att redovisa vilka faktorer som enligt artiklarna anses vara orsaker till skoltrötthet.

År 1992

- Inlärnings svårigheter (art nr 1)
- Ny pedagogik (art nr 2)
- Maktlöshet inför systemet-måste studera (art nr 3)

År 1996

- Kunskapsnivån har höjts i utbildningen (art nr 4)
- Avsaknad av grundskolebetyg (art nr 5)
- Arbetsbrist (art nr 6)
- Arbetsmarknaden fanns till förfogande (art nr 7)

År 2000

- Gymnasiereformen (art nr 8)
- Skolreformen (art nr 9)
- Teoretiska utbildningar (art nr 10)
- Skolreformen (art nr 11)

År 2004

- Skolk och höga krav (art nr 12)
- Tappad motivation till att studera (art nr 13)
- Betygskrav (art nr 14)
- Betygskrav (art nr 15)

År 2008

- Betygskrav (art nr 16)
- Teoretiska utbildningar (art nr 17)
- Press och krav i livet (art nr 18)
- Arbetsmarknaden fanns till förfogande (art nr 19)

År 2012

- Skolreformen (art nr 20)
- Gamla gymnasiereformen (art nr 21)
- Press och betygskrav (art nr 22)
- Ok att leva på samhället (art nr 23)

Sammanfattning orsaker

Arbetsbrist

År 1992 var arbetsbrist en av orsakerna till att unga kvinnor både var tvungna och valde att studera trots skoltrötthet som artikel nr 1 beskriver: - *”Vill man inte jobba inom vården eller hemtjänsten så finns det inga jobb för tjejer, säger NN”* (Expressen, 920826). Detta innebär att skoltrött bara var ett uttryck för att beskriva situationen som relativt hopplös. De unga kvinnorna hoppade inte av skolan utan fortsatte studera eller om de hoppade av, gifte de sig och fick barn.

Gymnasiereform

En ny gymnasiereform år 1994, med ny pedagogik, bidrog till högre krav på kunskapsnivån som resulterade i skoltrötta ungdomar och avhopp från skolan vilket visas i artikel nr 21: *”Orsakerna till alla dessa reformer var att resultaten i svensk skola stadigt har sjunkit de senaste tjugo åren. Avhoppet från gymnasiet var stora, med nästan var fjärde av yrkeseleverna som hoppade av i förtid. Jag är övertygad om att en stor del av förklaringen till avhoppet låg i att man i den gamla gymnasieskolan ställde kravet att alla elever skulle läsa in högskolebehörighet, vilket ledde till att många skoltrötta ungdomar helt kroknade”* (Helsingborgs Dagblad, 120223).

Ungdomarnas sociala situation

Föräldrarna och familjens situation som t.ex. invandrarbakgrund, arbetslöshet och ekonomi är en bidragande faktor till ungdomars skoltrötthet. År 1996 visar en artikel (nr 4) att ont i huvudet, trötthet, magbesvär och ont i själen beskrivs komma från föräldrarnas frånvaro i hemmen, stort ansvarstagande av barnen/ungdomarna och ungdomarnas oro för föräldrars ekonomi (Helsingborgs Dagblad, 960128). Även artikel nr 20 visar att ett vuxenstöd är viktigt för att ungdomar ska klara av en utbildning: *”Svaret på skolans misslyckande är inte att sänka ambitionen i gymnasiet utan att höja ambitionen i de tidiga skolåren, där grundläggs det som på gymnasiet kallas ”skoltrötthet”. Inte primärt tidigare betyg, utan fler lärare och vuxna i stödjande funktioner”*(Länstidningen Östersund, 120131).

Kunskapsnivån

Kunskapsnivån och kraven på betyg är höga vilket artikel nr 11 beskriver: *”Var tionde elev lämnar grundskolan utan att kunna söka vidare till gymnasiet. Den politiska klåfingrigheten och försöken att likrikta barn och ungdomar dämpar kunskapsörst och nyfikenhet och föder skoltrötthet, tristess och vantrivsel”* (Borås Tidning, 000825). Från 2000 fram till 2012 är det

teori och inte praktik som styr utbildningen. Teoretiska utbildningar leder till att de som är mer praktiskt lagda hoppar av skolan då de inte orkar hänga med i de teoretiska studierna. ”*En sedan länge känd erfarenhet är att skoltrötta elever mår väl av att få uppgifter på en arbetsplats med vuxna förebilder och med yrkeslivets krav*” (Dagens Industri, 000821).

Slutsats orsaker

Den analys vi gjort av temat orsaker leder till slutsatsen att den som är skoltrött är de ungdomar som har svårt att lära eller tappar motivationen för att studierna känns övermäktiga och där kraven och pressen på livet blir för stor. Det är dessutom år 2012 mer accepterat att leva av samhällets försörjning än att värna om sin egen, vilket artikel nr 23 beskriver: ”*Det fanns inga bidrag, såvitt jag vet, och att ta emot pengar från andras skatter gick ens ära för när. Jag brukade säga till mina barn att alla karriärer börjar i diskbaljan och de har heller aldrig haft större problem med att skaffa sig sommaranställningar eller skitjobb när de var skoltrötta. Få saker är förresten mer studiemotiverande än att slava i en restaurangdisk*” (Kvällsposten, 120402).

Konsekvenser

Under denna rubrik sammanfattas de konsekvenser som artiklarna uppvisar i samband med begreppet skoltrött.

År 1992

- Ensamstående med barn (art nr 1)
- Tvång till studier (art nr 2)
- Självförverkligande (art nr 3)

År 1996

- Psykisk ohälsa (art nr 4)
- Misslyckande (art nr 5)
- Misslyckande (art nr 6)
- Misslyckande (art nr 7)

År 2000

- Misslyckande (art nr 8)
- Missanpassning (art nr 9)
- Misslyckande (art nr 10)
- Arbetslöshet (art nr 11)

År 2004

- Självförtroende och mognad (art nr 12)
- Studier (art nr 13)
- Praktiskt arbete (art nr 14)
- Misslyckande (art nr 15)

År 2008

- Tvång till studier (art nr 16)
- Arbetskraft (art nr 17)

- Psykisk ohälsa (art nr 18)
- Självförverkligande (art nr 19)

År 2012

- Kunskapsluckor mellan teori och praktik (art nr 20)
- Misslyckande (art nr 21)
- Konstgjord andning (art nr 22)
- Misslyckande och nedvärderande (art nr 23)

Sammanfattning konsekvenser

Jämförelse mellan artiklar

Vid jämförelser mellan artiklarna kan vi se att det finns likheter mellan artikel nr 1 och 2, vilka menar att det är samhället som ska ansvara för individens framtid. Artikel nr 1 säger: *”Bruksorten domineras av manliga arbetsplatser”* (Expressen, 920826) vilket innebär att för kvinnor som inte vill arbeta inom vård eller hemtjänst finns det inga arbeten. I artikel nr 2 får politikerna skulden för att ungdomarna måste studera: *”Vi möttes av ”Sorry, ungdomar! Det finns inga jobb. Men ni kan väl plugga lite till?” Då har man pluggat tretton år och är så skoltrött att man håller på att dö”* (Expressen, 920831).

Individ och strukturperspektiv

Meeuwisse & Swärd (2002) beskriver att man kan se två olika ingångar eller perspektiv när det talas om sociala problem. *Individperspektivet*, där problemen finns på individnivå och där förändring måste ske hos den enskilde och *strukturperspektivet*, där problemet finns i samhällets struktur och organisering. Karaktärsdrag eller beteenden hos individer eller grupper såsom skoltrötthet sammankopplas ofta med sociala problem. Sociala problem förknippas även med brister i samhället eller som en konsekvens av andra problem (Ibid.).

Slutsats konsekvenser

Endast tre av artiklarna visar på positiva konsekvenser kopplade till begreppet skoltrött. Större delen av artiklarna beskriver misslyckande som en konsekvens, vilket påverkar synen på skoltrötta, som blir negativ. Ett problem har skapats och om detta får fäste i samhället och beskrivs utifrån dessa negativa aspekter menar vi att ett socialt problem har konstruerats. Berger och Luckmann (2003) menar att problem konstrueras när vi pratar om det som ett problem. Omvänt kan sägas att om de tre artiklar som beskriver positiva konsekvenser lyfts fram blir synen på skoltrötta inte negativ utan snarare kan skoltrötthet ses som en möjlighet till en förändring.

Resultat

I de artiklar vi analyserat belyser massmedia skoltrötthet utifrån negativa aspekter, eller konsekvenser som kommer av begreppet skoltrött. En anledning till varför massmedia framställer begreppet är att det angår hela samhällsutvecklingen. Utbildningsministern är den som för tillfället får ”bära hundhuvudet” för problemet och förekommer ofta på löpsedlar, mycket för att skolan och dess reformer just nu är ett hett ämne.

Då skoltrötthet är ett ämne på den politiska agendan finns det även privatpersoner, yrkesfolk, fackföreningar och politiska partier som vill debattera frågan. Alla dessa människor har sina åsikter och värderingar genom egna erfarenheter, yrkesroller, utbildning, kunskap och ideologi. Genom detta uppstår strukturer av olika slag som talar om för oss var gränser går för vad som är rätt och riktigt. Cederberg (2006) beskriver att det finns en föreställning kring hur stora individuella avvikelser från en identitet kan vara, för att ändå hålla sig inom ramen för vad som är acceptabelt. Konstruktionen av ett begrepp sker inom dessa strukturer genom att problemet kommuniceras på ett speciellt sätt. Beroende på i vilken diskurs problemet befinner sig kommer det att ses ur olika perspektiv.

Jönson (2006) vill visa att ett problem kan synliggöras och lösas utifrån olika perspektiv. Jönson beskriver t.ex. att personal kan ses ur olika perspektiv såsom offer, hjältar och förövare. Problemet åtgärdas beroende på vilket perspektiv som används. När ett samhällsproblem blir nyhetsstoff framställer massmedia ofta den som anmält problemet som en hjälte och övriga drabbade som offer och förövare.

Vi har valt att spegla massmedia vilket innebär att journalister ser på ett problem med sina ögon, utifrån sin verklighet. Journalistens uppdrag med krav på att sälja tidningsbilagor och den utbildning, kunskap och egna värderingar journalisten har bidrar givetvis till hur problemet framställs.

Tidsskrifter och deras syfte

Vi har i vårt arbete inte tagit någon notis om vilka tidsskrifter som representeras, ej heller vem författaren är. Vårt intresse har stannat vid hur begreppet skoltrött framställs i artikeln. Däremot behöver läsaren vara medveten om att begreppet skoltrött kan beskrivas olika beroende på i vilken typ av tidsskrift det omnämns. Lärarnas fackliga tidsskrifter skulle kunna

beskriva problemet ur ett lärarperspektiv vilket en artikel visar: *”Ansvarskännande och ambitiösa lärare har i åratal gjort sitt yttersta för att undervisa elever som inte är motiverade, inte har förkunskaper och inte kan ta till sig undervisningen”*(Dagens Industri, 000821). Kvällstidningar vill sälja lösnummer vilket innebär att löpsedeln är viktigast och då framställs problemet utifrån vad som slår i samhällsdebatten för tillfället som t.ex. Jan Björklunds uttalande i Sydsvenska Dagbladet 120209. Utifrån ett övergripande perspektiv hade det kunnat se ut som: *”Var tionde elev lämnar grundskolan utan att kunna söka vidare till gymnasiet. Den politiska klåfingrigheten och försöken att likrikta barn och ungdomar dämpar kunskapsförstärkning och nyfikenhet och föder skoltrötthet, tristess och vantrivsel”* (Borås Tidning, 000825).

Utifrån ett individ och strukturperspektiv

Vi har funnit flera perspektiv att se på begreppet skoltrött ungdom och två av dem utmärker sig. Både höga och låga krav i en gymnasieutbildning leder till konsekvenser för individen och för strukturen. Med struktur menar vi här den struktur som finns inom skolan dvs. politiska beslut, skolreformer, rektorer och lärare. Vi menar även den samhällsstruktur som utbildningen riktar sig mot dvs. politik, samhällsplanering och företag.

Utifrån ett strukturperspektiv visar artiklarna att ungdomarna tvingas anpassa sig till skolans struktur och utbildningarna anpassas för att tillgodose arbetsmarknadens behov. Om de krav som ställs i utbildningen är för höga i relation till ungdomarnas förutsättning och förmåga, läggs ansvaret på politiker och utbildningsansvariga. Individen blir på så vis friad från eget ansvar och problemet finns i strukturen.

Utifrån ett individperspektiv visar artiklarna att för låga krav i utbildningen drabbar lärandet och den kunskap som behöver etableras för en hållbar utveckling. Låga krav innebär att ungdomarna framställs i media som ointresserade och lata, vilket medför att samhället ser på dessa unga som oansvariga. Utan utbildning riskerar ungdomarna att tvingas leva på samhällets insatser.

Slutdiskussion

Vår avsikt med detta arbete har varit att studera konstruktionen av begreppet skoltrött ungdom då det ofta används i media och på andra sociala arenor. Vi har försökt synliggöra i vilka sammanhang begreppet används och hur det beskrivs genom litteratur, tidigare forskning och i de olika tidsskrifter vi använt oss av i detta arbete. Vi var även intresserade av att se i vilket tidsperspektiv begreppet skoltrött ungdom förekommer, och om begreppets innebörd har förändrats över tid.

På frågan vem, och vad, som är skoltrött har vi inte funnit något givet svar. Då vi sökte efter skolans historia fann vi att konstruktionen av begreppet skoltrött ungdom har funnits även innan år 1992. Däremot ser vi att efter gymnasireformen år 1994 har konstruktionen av begreppet skoltrött skapats utifrån inläringssvårigheter och brist på motivation hos en grupp ungdomar. De krav på individen som finns i samhället har ökat under den 20-årsperiod som detta uppsatsarbete avser. Vi kan enbart spekulera i hur det hade sett ut om kraven från samhället hade varit lika stora år 1992 som de är idag år 2012. Vi menar att begreppet skoltrött troligen skulle framställts på samma sätt då som nu eftersom sociala, psykologiska, ekonomiska och politiska faktorer styr hur begreppet skoltrött ungdom definieras.

Av intresse för kommande studier

Den 21 maj kan vi läsa på text-tv att Nifu (Norska institutet för forskning och utveckling) kommit med en studie om psykiska problem bakom skolavhopp.

”Psykiska problem är den viktigaste orsaken till att nästan var femte elev hoppar av skolan, visar en studie gjord vid Norska institutet för forskning och utveckling (Nifu). Av den framgår att förhållandena utanför skolan är lika viktiga som de på skolan. 21 procent av eleverna säger att de hoppat av på grund av psykiska och psykosociala problem. 17 procent saknar motivation och 12 procent menar att de valt fel program. 8 procent anger fysisk sjukdom” (www.svt.se, 120521).

Litteraturlista

Avhandlingar

Amabile, M. T. (1997) *Motivating Creativity in organizations: on doing what you love and loving what you do*. California management review vol 40, no. 1 fall 1997

Cederberg, M. (2006) *Utifrån sett– inifrån upplevt- Några unga kvinnor som kom till Sverige i tonåren och deras möte med den svenska skolan*, Lärarutbildningen Malmö högskola, Holmbergs i Malmö AB: Malmö

Gruber, S. (2007) *Skolan gör skillnad- Etnicitet och institutionell praktik*, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Linköpings universitet, UniTryck: Linköping

Nilsson, M. (2008) *Våra äldre- Om konstruktioner av äldre i offentligheten*, Institutionen för samhälls och välfärdsstudier: Linköpings universitet

Shehata, A. (2010) *Media matter the political influences of the news media*, Institutionen för informationsteknologi och medier, Mittuniversitetet: Sundsvall

Böcker

Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder* Malmö: Liber

Berger, P. & Luckmann, T. (2003) *Kunskaps sociologi- hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* Falun: ScandBook AB

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder* Malmö: Liber

Falkheimer J. (2001) *Medier och kommunikation - en introduktion* Lund: Studentlitteratur

Jönson, H. (2006) *Vårdskandaler i perspektiv* Lunds universitet: Sociologiska institutionens tryckeri

Jönson, H. (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete* Malmö: Liber

Lundgren, K., Ney, B. & Thurén, T. (1999) *Nyheter - att läsa tidningstext* Italien: Ordfront förlag

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) (2002) *Perspektiv på sociala problem* Stockholm: Natur och Kultur

Petersson, C. & Trondman, M. (2001) ”Det kallas skoltrötthet - Om tonårstjejer med toaletten som existentiell tillflyktsort”. I Trondman, M. & Bunar, N. (m.fl.) *Varken ung eller vuxen* Stockholm: Atlas

Sahlin, I. (2002) ”Sociala problem som verklighetskonstruktioner”. I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem* Stockholm: Natur och Kultur

Trondman, M. (2001) ”När man känner att man vet att man vet vad man känner”. I Trondman, M. & Bunar, N. (m.fl.) *Varken ung eller vuxen*. Stockholm: Atlas

Winther, Jörgensen, M. Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod* Lund: Studentlitteratur

Internet

Expressen, *Jag bara tar ett djupt andetag och kör på*

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050910199209161117151&serviceId=2> Tillgänglig 120315

Folkpartiet.

<http://www.folkpartiet.se/JanBjorklund/Nyhetsbrev/?nid=183885> Tillgänglig 120415

Forskning och Framsteg, *Efter 50 år av reformer*.

<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer> Tillgänglig 120315

Högskoleverket, *Social snedrekrytering*,

<http://www.hsv.se/download/18.6df19e7d1357c5c452e800032/nyheter-debatt-2012-01.pdf>
Tillgänglig 120604

Nationalencyklopedin. *Hållbar utveckling. Lärande*.

<http://www.ne.se/> Tillgänglig 120510

Pedagogisk Forskning i Sverige 2002 årg 7 nr 3 s 210–217 issn 1401-6788, *Varför består den sociala snedrekryteringen?*

<http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/eriks&jons.pdf> Tillgänglig 120315

Rapport 360, *Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan?*

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2577 Tillgänglig 120315

Retriever.

<http://www.retrieverinfo.com/se/tjaenster/research.html> Tillgänglig 120417

A: Skolverket, *Individuella programmet*.

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/gymnasieskola-fore-ht-2011/program/individuella-programmet/individuellt-program-1.18745> Tillgänglig 120510

B: Skolverket, *Läroplan för de frivilliga skolformerna - Lpf 94*.

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1071 Tillgänglig 120315

SOU 2004:104, *Att lära för hållbar utveckling*.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/41/44/0fe2bc94.pdf> Tillgänglig 120315

SOU 2010:75, *Gymnasial lärlingsutbildning – utbildning för jobb. Erfarenheter efter två års försök med lärlingsutbildning*.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/53/62/cd01dde0.pdf> Tillgänglig 120315

Svenska Dagbladet, *Björklund: kortare gymnasium för skoltrötta*.

<http://blog.svd.se/politikdirekt/2012/02/bjorklund-kortare-gymnasium-for-skoltrotta/> Tillgänglig 120315

SVT, *Psykiska problem bakom skolavhopp*.

<http://svt.se/svttext/web/pages/136.html> Tillgänglig 120521

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Tillgänglig 120315

Wikipedia. *Lärande. Kunskap*.

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Portal:Huvudsida> Tillgänglig 120510

Uppsats

Wandel, C (2008) *Möjlighet och mening - eller begränsning? En studie av det individuella programmet*

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-1941> Tillgänglig 120415

Empiri, Artiklar

1992

Nummer 1

Kerstins första arbete: mamma, Expressen, 920826

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050910199208261115220&serviceId=2>

Nummer 2

"Glöm inte bort mig", Expressen, 920831

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050910199208311115779&serviceId=2>

Nummer 3

Jag bara tar ett djupt andetag och kör på, Expressen, 920916

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050910199209161117151&serviceId=2>

1996

Nummer 4

Själen värker - livet kniper Allt fler elever mår dåligt, Helsingborgs Dagblad, 960128

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050805199601282653098&serviceId=2>

Nummer 5

Grundläggande strukturella fel i gymnasiereformen, Svenska Dagbladet, 960421

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080319960421107384&serviceId=2>

Nummer 6

Redan skoltrött?, Svenska Dagbladet, 960825

<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080319960825134616&serviceId=2>

Nummer 7

Gymnasieskola för vem?, Svenska Dagbladet, 961217

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080319961217163974&serviceId=2>

2000

Nummer 8

Tvång ger inte lust att lära, Göteborgsposten, 000112

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050802200001123317229&serviceId=2>

Nummer 9

Dags att avskaffa den sammanhållna klassen, Borås Tidning, 000404

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050813200004043518601&serviceId=2>

Nummer 10

Debatt: Låt de skoltrötta arbeta i stället, Dagens Industri, 000821

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050856200008212162186&serviceId=2>

Nummer 11

DEBATT REGERINGSFRÅGAN Det finns all anledning att glädja sig åt att det går bra för Sverige. Efter ett decennium me... ,Borås Tidning, 000825

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050813200008253985483&serviceId=2>

2004

Nummer 12

Förebilden som ska läggas ner, Helsingborgs dagblad, 040131

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050805200401318649198&serviceId=2>

Nummer 13

Motivera unga att läsa vidare, Göteborgsposten, 040526

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050802200405269127399&serviceId=2>

Nummer 14

Arbete, hälsa och välbefinnande, Hallands Nyheter 040828

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050848200408289362806&serviceId=2>

Nummer 15

Malmö och Lund startar gemensam lärlingsutbildning, Sydsvenskan, 041130

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050859200411309258E91CB8E616D78F18D665C9EF8531&serviceId=2>

2008

Nummer 16

Trummisen som blev advokat i Hawaii skjorta, Varbergsposten, 080114

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayPDF&documentId=057187200801144KZ6LM3ZPLBF4TMNS24FRCLP100201010A0S&serviceId=2>

Nummer 17

Svårt med framtidstro, Dagen, 080425

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05081420080425595C22C835E926CA9867F02B89BB3D71&serviceId=2>

Nummer 18

Elever utbildas på plats med nytt lärlingsprogram, Dagens Nyheter, 080811

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0509152008081117645564&serviceId=2>

Nummer 19

REGLER KROSSAR UNGAS DRÖMMAR - Andreas Gabrielsson: Bara för att jag har betyg får jag inte yrkesutbilda mig, Aftonbladet, 081212

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05734920081212794729&serviceId=2>

2012

Nummer 20

Kunskapskapitulationen, Länstidningen Östersund, 120131

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=057218201201311124739&serviceId=2>

Nummer 21

Kortare yrkeskurser behövs, Helsingborgs Dagblad, 120223

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080520120223CF5D612E47C53515232F5C520F22C433&serviceId=2>

Nummer 22

EU-pengar till ångbåt, Göteborgsposten, 120329

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080220120329928623&serviceId=2>

Nummer 23

Det är alltid lika roligt att kolla in hur proffsen jobbar, Kvällsposten, 120402

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050911201204028534876&serviceId=2>

Bilaga 1

FRÅGOR	Text 1	Text 2	Text3
1. Vad för slags problem är det?			
2. Var är det lokaliserat?			
3. Hur anses det vara besläktat med och avgränsat ifrån andra problem?			
4. Vilka orsaker anges?			
5. Finns det flera orsaker t.ex. sammanhängande?			
6. Hur beskrivs konsekvenser, som hot skador?			
7. Anses problemet vara litet och avgränsat eller stort?			
8. Vilka förslag till lösningar ges och vem anses vara lämplig och/eller ansvarig att lösa problemet?			
9. Vilka är problemets huvudsakliga aktörer?			
10. Förekommer dramatiserande beskrivningar?			
11. Vilka metaforer, begrepp, typfall, slagord, ikoner används när problemet beskrivs?			
12. Hur personifieras problemet?			

Bilaga 2

Historia

Under 1940- och 1950-talen fanns aldrig tanken på en skola för alla med enhetligt kursinnehåll. Det var heller aldrig tal om att ge extra stöttning till behövande utan ansågs man vara icke skolmogen gavs man möjlighet att skjuta upp skolstarten. Om man inte nådde kraven för att bli godkänd gavs man möjlighet att gå om en klass. Under 1950-talet nådde politikerna ett enhetligt beslut om att införa en försöksverksamhet med en enhetsskola. En skola som var lika för alla, där skolplikten förlängdes med två år, samt att alla på det viset kom till att nå en bättre medborgarutbildning (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

I de skolutredningar som finns från 1940- och 1950-talet kan man skönja dels en ideologisk men även en praktisk dimension. Det var då man började se på skolan som ett slags instrument man kunde använda sig av för att forma ett bättre samhällsklimat och i en förlängning även en bättre värld. Tanken var att alla skulle ges möjlighet att nå så långt som det var möjligt utan att ekonomisk eller social bakgrund påverkade situationen. Den tidens framtidsoptimistiska anda främjade den tro som grävdes fram om att man via vetenskap, så som pedagogik och psykologi, skulle kunna göra skolan till den plats där eleverna gavs rätt utbildning och som passade till den då rådande moderna arbetsmarknadens krav och möjligheter. Problematiken som fanns bottnade i att det fanns allt för få elevplatser i både realskolan och i gymnasiet, vilket man betraktade som såväl odemokratiskt som slösaktigt på ett samhällsekonomiskt plan (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Under 1950- och 1960-talen genomförde man stora och omfattande förändringar i det då rådande skolsystemet. Man gick från det tidigare parallellskolesystemet med folkskola med eventuell följd av yrkesskola, realskola eller flickskola med möjlighet till gymnasium med studentexamen efter realskola och flickskola. Istället infördes ett enhetligt system med gemensam nioårig grundskola och därefter möjlighet till gymnasium utan examen (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Under 1960-talet skedde åter igen stora förändringar i skolvärlden, man tog ytterligare steg mot en enhetlig skola. Demokratiska aspekter var det centrala och man ansåg det viktigt att värna demokratin genom att alla elever skulle arbeta gemensamt i heterogena grupper, de här

grupperna kom till att bestå av både högt och lågt studiemotiverade elever. Även den specialundervisning som bedrevs för svagt studieinriktade elever kom till att äga rum i de sammanhållna klasserna. Resultatet blev att alla elever oberoende av dess olika förutsättningar blandades i sammanhållna klasser med motivet om att de mer studiemotiverade eleverna skulle komma att ha en positiv inverkan på de elever som var mindre studiemotiverade. Skolan gick alltså en tid till mötes då alla elever oberoende av begåvning och svårigheter kom att läsa samma kurser, en skola lika för alla. Detta medförde att man blev tvingad att hitta en slags medelnivå där de mest studiemotiverade fick läsa mindre teori än vad de tidigare gjort medan de mest studiemotiverade fick läsa mer teori än vad de tidigare gjort (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

År 1968 tog man beslutet om att göra grundskolan likformig, och det gjorde man genom att gallra ut alla praktiska alternativ på högstadiet. Högstadiet blev samtidigt mindre teoretiskt och med mindre tid för ämnesstudier. Samtidigt ökade man tiden för praktisk-estetiska ämnen och det som förr kallades för: ”- Fritt val arbete” kom att bli en säkerhetsventil för de skoltrötta eleverna. I praktiken innebar 1960-talets förändringar att alla elever i grundskolan skulle få en realexamen och både studieinnehållet och dess undervisningsmetoder anpassades därefter (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Under 1970-talet tog man steget mot omsorgsskolan. Problemområden som bråk, skolk, vandalism och skoltrötthet blev allt mer vanligt förekommande och de här problemområdena skulle komma att mötas i en allt mer socialt hängiven skola, som innebar att man samlade skoldagen och integrerade fritidsverksamheter i skolan. Man sänkte kraven i jämförelse med kraven som fanns i den enhetliga skolan och tidigare realskolan, och man sänkte här även behörighetskraven till gymnasiet. Den vårdande skolan tog allt mer plats, lärarna undervisade ofta i flera ämnen allt för att träffa sina elever vid fler tillfällen, men detta skedde naturligtvis på bekostnad av sina specifika ämneskunskaper. Lärarrollen kom även att innehålla allt fler sysslor än just bara undervisning (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>). Historikern Henrik Höjer menar att dagens lärare har större frihet och ansvar för att på egen hand utforma undervisningen, dessutom har lärare många fler arbetsuppgifter idag jämfört med för 50 år sedan så lärare var en auktoritet som följde en tjock läroplan (<http://fof.se/tidning/2003/7/fran-statstjansteman-till-kompis>).

År 1978 kom även ett förslag om att förändra lärarutbildningen till att bredda kunskaperna istället för som tidigare gå på djupet av kunskaperna. Samtidigt ville man lägga mer fokus på

rollen som social harmoniskapare istället för som tidigare rollen som undervisare (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Under 1980-talet skedde åter igen stora förändringar. I grundskolan lades allt mer ansvar, så som förstärkningsresurser och tillvalsämnen, ut på kommunal nivå. Samtidigt försvann även de centrala riktlinjerna för hur undervisningen i basfärdigheter som svenska, matematik och engelska skulle utarbetas. Eleverna fick numera även betyg endast fr.o.m. årskurs 8. Som alternativ till den kommunala skolan dök nu privata alternativ upp, både kommunala och privata skolor fortsatte arbeta med heterogena grupper men båda utformade mer valbara kurser inom skolväsendet. Skolan fick allt mer kärvt ekonomiskt och åtstramningar väntade. Trots en orimlighet fortsatte man arbetet med förändringen mot en omsorgsskola. Man kan se 1980-talets läroplan som ett steg i riktningen mot att underlätta för de mindre studieinriktade eleverna, bl.a. så minskade man undervisningstiden i NO- och SO-ämnena samtidigt som man förlängde praktikperioderna. Dock gällde förändringarna alla elever och inte bara de allra minst studiemotiverade eleverna (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

År 1989 togs beslutet om att totalkommunalisera skolan. Effekten blev dramatisk och innebar att den kommunala budgeten kom att bli styrande för tolkning gällande vad som är skolans uppgift och vad som inte faller inom skolans ramar. I rask takt avvecklade man bestämmelser som t ex klasstorlek, rektorernas behörighet, lärarkompetens, undervisningsinnehåll och vilket utrymme vart och ett ämne skulle få (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

I början av 1990-talet gick Sverige in i en ekonomisk kris som innebar att staten stälpte över tuffa besparingskrav på kommunerna. Samtidigt brottades kommunerna med att på bästa sätt tolka statens mål, planera verksamheten samt genomföra och utvärdera den. Då ska tilläggas att skolverksamheten är en av kommunernas två största utgiftsposter (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Sammanfattningsvis kan man säga att 1970- och 1980-talets förändringar innebar att skolans ansvar lades över på lokal nivå samt att man satsade mer på att lära ut basfärdigheter och ge en social fostran (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Bakom alla skolans förändringar, den enhetliga skolan, treårigt gymnasium och krav på lärarutbildningen, har det hela tiden funnits en ambition om att alla elever ska klara alla studier. Då den kommunala skolan genomgått perioder med bristande måluppfyllelse, personalbehörighet och ordning har de privata skolorna, som subventioneras med skattemedel

så länge de följer gällande läroplan, tagit mer plats och ökat elevantal från de kommunala skolorna. På så vis har föräldrar med religionstillhörighet, etniska bakgrund eller ideella grupper kunnat hålla samman sin grupp och på så vis avgränsa sitt barns skolgång. Detta har bl.a. bidragit till att vissa skolor blivit mycket invandrantäta medan andra områden helt saknar elever med invandrabakgrund. I efterhand kan man spåra att skolans läroplan snarare bidragit till ökad segregation istället för som det var tänkt, att bilda en plattform för människor med olika bakgrund och ursprung. Att liksom tanken om att vara ett redskap för alla elever att utvecklas och lära så långt som möjlighet ges utefter elevens egna förutsättningar inte har kunnat följas (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Inför kommunaliseringen av skolan ställdes sex faktorer upp som skulle ge en garant för att skolan skulle bli likvärdig, att skolan skulle bli en skola för alla. Faktorerna var:

- ”en tydlig läroplan
 - en lärarutbildning som är likvärdig över hela landet
 - en fortbildning som bygger på varje lärares bedömning av vad han eller hon behöver för fortbildning
 - ett statsbidragssystem som är specialdestinerat för skolans verksamhet
 - ett utvärderingssystem och en uppföljning av skolans verksamhet som visar hur väl insatserna lyckas i olika skolor och kommuner
 - centrala behörighetsregler och meritvärdering”
- (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Hans Albin Larsson, professor i historia, lärarutbildare, utbildningsdebattör och överdirektör för Statens skolinspektion har många gånger uttalat sig i skolfrågor och menar att man så här i efterhand kan konstatera att sedan kommunaliseringen av skolorna ägde rum så har man inte lyckats följa de faktorer man eftersträfvade (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Hans Albin Larsson menar vidare att tiden från 1990-talet och framåt har vi kunnat se hur man bedrivit en upplösning av de regelverk som finns kring skolan. Sanningen är att de flesta instrument som funnits för kvalitetskontroller har nu avskaffats. Numera finns bara vissa gällande plan- och måldokumentation samt kvalitetssäkring kvar. Genom avvecklingen av timplaner, förändra lärarutbildning, nedprioritera ämneskunskaper och planer på avvecklande av de nationella kursplanerna förebådat om att den hittillsvarande skolideologin ska komma att fortsätta. Detta medför att skolan i allt mindre utsträckning kommer att mäkla intellektuella

färdigheter och träning och utveckling, och skolan kommer då i bästa fall att fungera som kommunal ungdomsomsorg (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Vidare beskriver Hans Albin Larsson att kommunernas kommande uppdrag kan komma att liknas vid en skola där samhällets och skolans värdegrund förkunnas samtidigt som det förväntas att varje kommun själva ska besluta om skolans innehåll, rådande resurser och personalens kompetens. Under sådana omständigheter är det inte rimligt att kunna skapa en skola som är likvärdig över hela landet, och p.g.a. de omständigheterna kan man inte heller påstå att skolan kan bli fullt ut demokratisk (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Hans Albin Larsson ger en beskrivning av att den senare reformperioden bygger på den tidigare reformperioden trots att man inte har gjort någon kritisk utvärdering av den första vändan av reformer. Man fortsätter att tolka demokrati och jämlikhet som att man även fortsättningsvis ska bedriva undervisning i godtyckligt sammansatta och sammanhållna klasser. Det väcks frågor som hur man ska kunna individualisera undervisningen i t ex samhälls- eller religionskunskap när klasserna är stora, när eleverna kommer från vitt skilda bakgrunder, det är ont om tid och endast en i det aktuella arbetslaget är utbildad i ämnet? Hur ska man kunna ge en förklaring utifrån historiska sammanhang, upplysa om källkritiken och föra fram budskap om olika tolkningar av rötterna till dagens situationer när det varken finns tid för historia eller lärare som är utbildade i ämnet? När det inte finns någon som har fullödig kunskap vem är det då som ska problematisera viktiga bitar i litteraturen eller matematiken? Individualiseringen kan med de här förutsättningarna inte bli något verkligt. Det råder varierande förhållanden i skolan. I kommuner med upplysta ledare och med en kommunal ledning som är medvetna om framgångsrik undervisnings villkor har goda förutsättningar för att lyckas bra. Men för att nå lyckade resultat krävs hängivna personers hårda arbeten (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Slutligen säger Hans Albin Larsson: ”Jag anser att en ny skolkommision behövs, som utifrån en värdering av vad som lyckats och misslyckats inom skolan ska föreslå reformer för att göra skolan likvärdig över hela landet. Dessa bör enligt min mening ta sikte på att säkerställa grundläggande kvaliteter, exempelvis regler för lärarnas kompetens och timplaner för alla ämnen så att inga ämnen kan rationaliseras bort av ekonomiska skäl. Skolan måste också kunna erbjuda alla elever en reell individualisering, inte bara en extra bok inom enhetlighetens ram. Det kanske viktigaste är att insatser kan sättas in så tidigt som någonsin möjligt för de elever som av något skäl har svårigheter med skolarbetet. Skolan måste vara

individualiserad utbildning med omsorg, inte omsorg med enhetlig utbildning” (<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer>).

Gymnasiereformen 1994 (Lpf 94)

År 1994 genomfördes en stor reform av då gällande gymnasiesystemet, eller systemet i den frivilliga skolan som gymnasieskolan även kallas, bl.a. så förlängdes de praktiska linjerna till att även de bli treåriga, och betygssystemet IG, G, VG och MVG trädde i kraft. I stycket för den frivilliga skolans uppdrag går det att läsa: ”Huvuduppgiften för de frivilliga skolformerna är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper”. I stycket för den frivilliga skolans uppgifter går det att läsa: ”Gymnasieskolan ska med den obligatoriska skolan som grund fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som förberedelse för yrkesverksamhet och studier vid universitet och högskolor m.m. och som förberedelse för vuxenlivet som samhällsmedborgare och ansvariga för sina egna liv”. I stycket för den frivilliga skolans mål går det att läsa: ... ”syftar till att ungdomar ska genomgå en fullständig gymnasieutbildning. Utbildningen ska inom ramen för den utbildningsväg ungdomarna valt ge var och en en möjlighet till en harmonisk och allsidig utveckling. De ska få en sådan grund för ett livslångt lärande att de har beredskap för den omställning som krävs när betingelser i arbetsliv och samhällsliv förändras” (<http://www.skolverket.se>).

Henrik Ekengren Oskarsson som är professor i statsvetenskap och verksam som lärare och forskare vid Göteborgs universitet har uttryckt sig i negativ bemärkelse gällande förändringarna i 1994 års gymnasiereform. Henrik Ekengren Oskarsson menar att reformen inte på något vis har fyllde sitt syfte eller uppnådde dess ursprungliga målsättning. Den då nya gymnasiereformen gick under slagordet ”en skola för alla” och syftade till social utjämning, men att man i efterhand kan konstatera att gymnasiereformen inte levde upp till sitt förväntade resultat (<http://www.henrikoscarsson.com>).

Gymnasiereformen 2011

I gymnasiereformen 2011 ligger fokus på kunskap och kvalitet med tanken om att fler elever ska uppnå målen för att klara av gymnasieutbildningen. En av bakgrunderna till den nya gymnasiereformen handlar om att många elever hoppade av skolan, vilket de nya riktlinjerna ska motverka. Målsättningen är att fler elever ska vara bättre förberedda för framtida studier samt för det kommande yrkeslivet. Gymnasiereformen 2011 innefattar nya gymnasieprogram med överskådliga och kvalitetsäkrade utbildningsvägar, det finns tydligare skillnader mellan

gymnasieskolans yrkesprogram och gymnasieskolans högskoleförberedande program.
Gymnasiereformen 2011 innebar:

- ”En ny, modern skollag med tydliga bestämmelser om ansvar, rättigheter och skyldigheter.
- En ny gymnasieskola med högskoleförberedande program och yrkeprogram och med tydliga ämnesplaner, centralt innehåll och kunskapskrav.
- Gymnasieskolans ämnesplaner och kunskapskrav ska användas även för den gymnasiala vuxenutbildningen.
- En ny betygskala med fler steg” (<https://docs.google.com>, s. 3, 120520).

Förutom den omfattande gymnasiereformen har även lärarutbildningen genomgått en förändring, staten har gjort stora ekonomiska satsningar vilket lett till ökad grad av lärarfortbildning, rektorsutbildning samt utvecklingsstöd för förnyad undervisning (<https://docs.google.com>, 120520).

Referenser

Internet:

Forskning och Framsteg, *Efter 50 år av reformer.*

<http://fof.se/tidning/2003/7/standiga-reformer> Tillgänglig 120315

Forskning och Framsteg, *Från statstjänsteman till kompis.*

<http://fof.se/tidning/2003/7/fran-statstjansteman-till-kompis> Tillgänglig 120315

Henrik Ekengren Oscarsson, *Gymnasiereformen 1994 misslyckades.*

<http://www.henrikoscarsson.com/2009/01/gymnasiereformen-1994-misslyckades.html>

Tillgänglig 120315

Skolverket, *Läroplan för de frivilliga skolformerna - Lpf 94.*

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1071 Tillgänglig 120315

Skolverket, *Högre krav och kvalitet för framtidens utmaningar. Gymnasieskola 2011.*

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:5BaR8nVZ7i8J:www.senrp.se/sb/d/193/url/0068007400740070003a002f002f0077007700770034002e0073006b006f006c007600650072006b00650074002e00730065003a0038003000380030002f00770074007000750062002f00770073002f0073006b006f006c0062006f006b002f0077007000750062006500780074002f0074007200790063006b00730061006b002f0042006c006f0062002f0070006400660032003400320030002e007000640066003f006b003d0032003400320030/target/pdf2420.pdf%253Fk%253D2420+h%C3%B6gre+krav+och+kvalitet+f%C3%B6r+framtidens+utmaningar,+gymnasieskola+2011,+ragnar+eliasson&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEESgNbIVIrW4kEKs4sY_KmW2DZAUWKNUqrNli3SD30wDnZ5Yzl7ZH1KqZXnlG0SPfgAvUdlyFSmAxCHhDCYEEY6PserHY9OuWkBcpAPJzbEsvif94BJYqgiQ7LGyfw-JStEnK9KS60&sig=AHIEtbTanhkpnHg1UjphltCJAAtQOU6YFKg

Tillgänglig 120520